

RAAP BELGIË – RAPPORT 890

EINDVERSLAG

Archeologisch onderzoek tijdens de stadskernvernieuwing

te Torhout

DEEL V – Resultaten

Werkput 4

[EINDVERSLAG]

opgraving – 2021H350

[COLOFON]

[TITEL] Stadskernvernieuwing te Torhout
Eindverslag DEEL 5: Resultaten (WP4)
Opgraving – 2021H350

[VERSIE] 30/09/2025

[AUTEUR(S)] N. Vanholme

[KAARTVERVAARDIGING] S. Barbaix

RAAP België BV
Begoniastraat 13
9810 Eke
Telefoon 09/311 56 20
E-mail: raap@raap.be
Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2025

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Figuur 1. De registratie van verschillende lagen in werkput 4

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	3
1 Algemene gegevens.....	5
1.1 Locatie	5
1.2 Aard van verstoring.....	5
1.3 Geregistreerde vlakken met oppervlakte en diepte	5
1.4 Te vermelden.....	6
1.5 Nieuwe vraagstelling na uitwerken archeologierapport	6
2 Beschrijving van de sporen.....	8
2.1 Natuurlijke bodem	8
2.2 Houtbouw	9
2.2.1 Beschrijving	9
2.2.2 Vondsten.....	11
2.2.3 Stalen	12
2.2.4 Interpretatie.....	12
2.3 De oudste lagen.....	12
2.3.1 Beschrijving	12
2.3.2 Vondsten.....	13
2.3.3 Staalname.....	13
2.3.4 Interpretatie.....	14
2.4 Een organische laag	14
2.4.1 Beschrijving	14
2.4.2 Vondsten.....	15
2.4.3 Stalen	16
2.4.4 Interpretatie.....	16
2.5 Middeleeuwse (vloer)niveaus.....	16
2.5.1 Beschrijving	16
2.5.2 Beschrijving per profiel	18
2.5.3 Staalname.....	25
2.5.4 Interpretatie.....	27
2.6 Resten van een haard.....	28
2.6.1 Beschrijving	28

2.6.2	Vondsten.....	28
2.6.3	Interpretatie.....	28
2.7	Een gracht.....	30
2.7.1	Beschrijving	30
2.7.2	Vondsten.....	31
2.7.3	Stalen	32
2.7.4	Interpretatie.....	34
2.8	De ruimte tussen de weg en de huizen.....	35
2.8.1	Vondsten.....	35
2.8.2	Staalname.....	38
2.8.3	Interpretatie.....	38
2.9	Nivelleringslagen en nieuwe vloeren	38
2.9.1	Beschrijving	38
2.9.2	Resten van een haard?	42
2.10	Woningen in baksteen.....	44
2.10.1	Beschrijving	44
2.10.2	Interpretatie.....	46
3	Resultaten van de proefput 4	49
3.1	Inleiding.....	49
3.2	Beschrijving van de sporen in Proefput 4	49
3.3	Relatie tot de opgraving.....	55
4	Algemene interpretatie	56
5	Bibliografie	58

1 ALGEMENE GEGEVENS

1.1 LOCATIE

Deze put bevond zich op de markt, ter hoogte van de huizen nummers 3 en 4. Het onderzoek vond plaats in een werkput van 11,8m bij 6,5m.

Figuur 2. Locatie van werkput 4 (vlak 3) geprojecteerd op het GRB (bron: AGIV, 2025). Inzetkaart: Situering ten opzichte van volledige plangebied.

1.2 AARD VAN VERSTORING

In functie van het verkrijgen van meer groen op het nieuwe plein werd hier een boom voorzien. Deze zou worden geplaatst in een grote boomput van 12m op 6m en 1,2m diep.

1.3 GEREГИСТРЕЕDE VLAKKEN MET OPPERVLAKTE EN DIEPTE

Het maaiveld bevond zich op ca. 21,5m TAW. De volledige put werd tot 1,5m diep onderzocht (vlak 3). Vlakken 4 en 5 werden plaatselijk aangelegd in functie van het verkrijgen van een profiel tot de natuurlijke bodem en het onderzoek naar een verticale houten paal.

Er zijn in het totaal 14 profielen geregistreerd, benoemd van P401 tot en met P414.

Tabel 1. Werkput 4: aantal aangelegde vlakken, de diepte ervan en de oppervlakte.

vlaknummer	Vlak 1	Vlak 2	Vlak 3	Vlak 4	Vlak 5
Opp. in m ²	85,83	54,7	72,37	2,77	2,77
Diepte in m TAW	20,90 tot 21,0	20,35 tot 20,40	20,0 tot 20,10	19,70	19,75

Figuur 3. WP3 – vlak 2 met situering van de verschillende profielen, geprojecteerd op het GRB (bron: AGIV, 2025). Deze profielen worden in onderstaande tekst vermeld bij het beschrijven van de sporen.

1.4 TE VERMELDEN

De werkput bevond zich ten noordoosten van een proefput die in februari 2021 is onderzocht. Centraal in de lengteas lag een leiding waarvan lange tijd onzeker was of deze nog in dienst was of niet. Om te kunnen doorgaan met het onderzoek werd ervoor gekozen om deze leiding op een profielbank te laten rusten. Deze profielbank werd niet weggehaald. Dit was niet mogelijk zolang de leiding niet door de beheerder werd vrijgegeven. Omwille van het voorspelde slechte weer en de vooruitgang van de werken werd de werkput gedicht voordat dit gebeurde. Pas later bleek de werkende leiding zich in de noordoostelijke hoek van de werkput te bevinden en was de betreffende leiding buiten werking. Het behouden profielbankje in de lengte leverde echter bijkomende informatie op. Ook de tussenliggende profielbanken waren erg nuttig voor het begrijpen van het bodemarchief.

1.5 NIEUWE VRAAGSTELLING NA UITWERKEN ARCHEOLOGIERAPPORT

- Wat is de aard en datering van de zwarte pakketten?
- Wat is de relatie van de verschillende sporen met de data uit de omliggende putten?

Figuur 4. Overzicht op de deelzones binnen werkput 4. In functie van het verkrijgen van inzicht in de stratigrafie werden voldoende profielbanken behouden.

Figuur 5. Overzicht van werkput 4 met centraal een profielbank ter ondersteuning van een leiding.

2 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN

In deze werkput werden een groot aantal spoornummers uitgedeeld. Dit grote aantal had te maken met enerzijds de opdeling in verschillende deelzones, waardoor lagen die tot elkaar behoren alsnog een ander nummer werden toebedeeld, en pas later aan elkaar werden gerelateerd. Anderzijds waren er erg veel verschillende laagjes te onderscheiden. Indien mogelijk werden ze gebundeld in één spoor. Maar voornamelijk in de vlakken werd zo goed als mogelijk een onderscheid gemaakt. Het was immers vaak niet duidelijk wat de aard was van deze lagen, en voor een goede interpretatie tijdens de verwerking was een fijne opdeling van belang. Hieronder volgt geen oplist van alle uitgedeelde spoornummers met hun aard en beschrijving. Voor veel lagen is het ook niet mogelijk om exact te bepalen hoe ze zijn ontstaan. De ontwikkeling van de vele antropogeen lagen binnen deze zone wordt hieronder in grote lijnen uiteengezet.

2.1 NATUURLIJKE BODEM

Op twee plaatsen werd de volledige stratigrafie van de archeologische pakketten bepaald, namelijk ter hoogte van de profielen P404 en P405. De natuurlijke bodem bestond er uit gereduceerde blauwgroen tertiair zand tot lemig zand. Er zijn geen aanwijzingen van bodemvorming. De eerste antropogene lagen liggen onmiddellijk op de C-horizont. De scheiding tussen beide lagen was zeer scherp. Er is geen sprake van een oude bodem of zogenaamde 'cultuurlaag' voorafgaand de middeleeuwse lagen. Een dergelijke laag werd bijvoorbeeld wel in het noordelijk deel van werkput 10 aangetroffen. Dergelijke homogene laag uit zich vaak door een geleidelijke overgang met de C-horizont, vertoont enige vorm van bioturbatie en soms zijn spitsporen te onderscheiden. Wellicht was de bodem door de natuurlijke topografie sterk onderhevig aan erosie waardoor de bovenste lagen zijn weggespoeld. De top van de C-horizont bevond zich op een diepte van ca. 19,5m TAW, d.i. 2m onder het maaiveld. Het waardevolle archeologisch pakket bevond zich direct onder de verharding van de markt en was ca. 1,3m dik.

Figuur 6. Profiel P404 (links) en P405 (rechts): de profielen deels tot in de natuurlijke bodem werden gezet.

2.2 HOUTBOUW

2.2.1 Beschrijving

In de werkput zijn twee houten palen geregistreerd, benoemd als S317 en S331. Ze tekenden zich af in vlak 3, op ca. 20m TAW (dit is 1,5m onder het maaiveld). Ondanks de noodzakelijke opgraafdiepte was bereikt, werd op een van de palen een coupe gezet, zodat de relatie tot de andere sporen kon worden achterhaald. De paalkuil S386 met houten paal S317 werd doorheen oudere leeflagen gegraven (zie deel 2.3). De kuil met afmeting 80 x 60m was nog 25cm in de natuurlijke bodem uitgegraven. De geregistreerde diepte was 65cm. De vulling van de paalkuil was een mengeling van uitgegraven antropogene lagen en brokken natuurlijke bodem. Dat het om herwerkte grond gaat, moet in rekening worden gebracht bij de analyse van de vondsten uit deze kuil. De kans is immers groot dat het vondsten uit die oudere lagen gaat. Na het couperen werd het hout S317 in zijn geheel uitgehaald (V324). Het betreft een balk van 24,5 x 13cm. De lengte was 66cm. De bovenzijde was duidelijk weggerot waardoor de balk in oorsprong zeker langer was.

Op ca. 1,1m naar het zuidoosten werd een tweede houten paal waargenomen (S386). Deze werd eerst deels in profiel P404, en na uitbreiding van de werkput in vlak 3, geregistreerd. De bovenzijde was deels weggerot waardoor de vorm niet erg duidelijk was. De balk had doorsnede met afmeting van ca. 30cm x 15cm (al moet rekening gehouden worden met de slechte bewaringstoestand van de bovenzijde). Er was geen duidelijke paalkuil te onderscheiden in het vlak of in de profielen. Mogelijk is deze op een dieper niveau wel aanwezig.

Figuur 7. Vlak 3 en een verdiept vlak 4 ter hoogte van de houten palen S317 en S331.

Figuur 8. Plaatselijk verdiepte zone ter hoogte van de houten balk S317. De paalkuil (S386) werd pas zichtbaar in vlak 5. Voor de beschrijving van de overige sporen: zie onderstaande hoofdstuk over de 'Oudste Lagen'.

Figuur 9. Coupe op paalkuil S385 met de balk S317 (V324).

Figuur 10. De balk S317 (V324).

2.2.2 Vondsten

Uit de kuilvulling komen slechts twee scherven: een grijze en een stuk in vroegrood aardewerk. Op basis hiervan kan slechts een algemene datering tussen 1125/50 en 1300 worden bepaald.¹

¹ De Grootte, 2008.

2.2.3 Stalen

Een deel van de balk V324 werd onderworpen aan een dendrochronologisch onderzoek.² Het betrof een balk in eik waarbij 159 jaarringen werden geteld. Er was echter geen spinthout aanwezig. Het onderzoek leverde voor deze laatste ring een datering op in 1105. Hierbij gaat het om de ondergrens van het kapinterval.³

2.2.4 Interpretatie

Gezien de ligging naast een gracht (zie deel 2.7) en de aanwezigheid van organische resten tegen de paal (S347) werd een eerste hypothese van beschoeiing naar voor geschoven. Echter, gezien de sterke gelijkenis qua grootte en vulling met de paalkuilen in werkput 3 ging het wellicht om restanten van houtbouw. De zuidwest-noordoostoriëntatie van de paalkuil kan in relatie worden gebracht met de aanwezigheid van de straat in deze periode. Er is in de zone van werkput 3 enkel een aangepunt paal gevonden, waardoor er geen gelijkenis kan worden getrokken op vlak van de gebruikte balken. Echter was het mogelijk dat deze ingeheid paal wellicht jonger dateert en niet behoorde tot de resten van de gebouwplattegrond in die werkput 3. Voor de houtbouwconstructie in werkput 3 werd een datering in de volle middeleeuwen naar voor geschoven. Dit op basis van het weinige aardewerk, maar voornamelijk op basis van een ¹⁴C-datering. De bouwstijl van de houtbouw waarbij de dragers in kuilen werden geplaatst is kenmerkend voor deze periode. Een datering in de volle middeleeuwen, en meer bepaald in het begin van de 12de eeuw, werd op basis van het dendrochronologisch onderzoek ook voor dit paalspoor bepaald (nl. na 1105) en het aardewerk (ca. 1125-1150).

De vermelde oriëntatie doet een parallelle bouw vermoeden met de aanwezige gracht en hoofdweg van Torhout. De aangetroffen houten paal van het gebouw bevond zich op een afstand van ca. 5m van de weg. Tussen de baan en het gebouw bevond zich lange tijd een gracht. Hypothetisch gezien kan het om een stijl van de gevel gaan.

2.3 DE OUDSTE LAGEN

2.3.1 Beschrijving

De paalkuil was doorheen enkele lagen gegraven, waardoor deze dus met zekerheid ouder zijn dan de houtbouw die er werd opgetrokken. Het gaat om sporen 390 (=350), 391, 394 en 395 (=389, 388). Deze werden zowel in de coupe van de paalkuil S385 als in P404 en P405 geregistreerd. Voor de foto bij de onderstaande beschrijving wordt verwezen naar figuur 8.

- S395 is de oudste laag. Het gaat om een grijsbruine, relatief homogene, laag zonder veel inclusies en vondsten. Deze laag werd gelijkgesteld aan S389 (vlak 5) en S388 (P405).

- Daarop werd een dun laagje zuivere grond opgebracht (S394) dat qua kleur en textuur identiek was als de natuurlijke bodem (grijsgroen, licht zandleem).

- De daaropvolgende laagjes werden benoemd als S391 (grijs) en 390 (lichtbruin). Beide bevatten wat organische resten en houtskool, zijn relatief dun, maar kunnen niet worden vergeleken met de dunne gelaagdheid van vloertjes die hieronder verder worden besproken. Doorheen deze lagen werd een houtkoolrijke kuil S351 gegraven. Dit spoor is evenwel jonger dan S390 en S391, maar gezien zijn ligging onder de pakketten met fijne gelaagdheid dient deze samen met de oudste lagen te worden vermeld.

² van Daalen, 2025, 2. Meting 24.083.001

³ Kapinterval: de periode waarbinnen de boom kan zijn geveld. Gezien er geen spinthout is aangetroffen, kan dit interval niet in exacte jaartallen worden bepaald.

Figuur 11. Resultaat in een deelzone van werkput 4 na het zetten van de nodige profielen en coupes. De oudste laag S395 bevond zich op de blauwe natuurlijke bodem. Op deze laag gebeurde er een ophoging met gelijkaardige zuivere groengrijze lichte zandleem (S394).

2.3.2 Vondsten

Uit de aangehaalde oudste lagen kwamen volgende vondsten:

- Aardewerk: 6 stukken grijs gedraaid aardewerk waarvan de vorm niet nader te bepalen was (volle middeleeuwen). Twee stukken fijn reducerend handgevormd aardewerk (volle middeleeuwen) waarvan één met residu aan de buitenzijde en één met residu aan de binnenzijde.
- Leer: twee snippers
- Dierlijk bot: 5 stukken, waarvan 2 afkomstig van schaap/geit.

2.3.3 Staalname

In functie van het onderzoek naar de ontwikkeling van de oudste laag werd een micromorfologisch staal genomen op de overgang van deze laag met de natuurlijke bodem (M87). Ook de pollenbak M34 omvat deze laag. Ze werden binnen dit eindverslag niet weerhouden voor verdere analyse.

In WP10 werd van een gelijkaardige oudste laag eveneens een pollenstaal genomen. Dit werd wel geselecteerd voor een analyse waarbij een hoog aantal boompollen werd waargenomen. Eventueel onderzoek in de toekomst kan de resultaten van de pollenbak M34 vergelijken met deze die uit WP10.

Figuur 12. Staalname van de oudste laag S388. Links M87, rechts M84 (een eerste staalname mislukte waardoor een tweede werd genomen.)

2.3.4 Interpretatie

De oudste lagen op deze locatie kunnen op basis van de stratigrafie en de vondsten in de volle middeleeuwen worden geplaatst, of zijn ouder. Er zijn geen aanwijzingen van oudere sporen in deze werkput. Deze datering wordt eveneens bevestigd doordat ze doorsneden werden door een paalkuil die jonger is dan ca. 1125. Deze oudste resten dateren van vóór de ca. 1125 (op basis van de datering in de vroege 12de eeuw van de houten balk en het AW uit de bovenliggende lagen en de paalkuil). Ze vormen de eerste getuigen van de start van een groeiend Torhout. De vrij homogene lagen met weinig vondsten wijzen op beperkte activiteit. De lagen kunnen deels veroorzaakt zijn door afspoeling, maar evengoed werd deze plaats nu en dan wat opgehoogd en genivelleerd en bewerkt om bewoning mogelijk te maken.⁴ Op basis van de insnijding van de paalkuil kan worden vastgesteld dat op het moment dat de houtbouw werd opgetrokken het terrein al ca. 40cm was opgehoogd.

2.4 EEN ORGANISCHE LAAG

2.4.1 Beschrijving

De hierboven besproken oudste, quasi vondstloze lagen werden afgedekt door een sterk organische laag (S347/S387). De grens van deze laag had een zuidwest-noordoost richting, dit is parallel met de gracht die verder wordt besproken. Maar ook met de huidige en middeleeuwse weg. De laag werd waargenomen in vlak 4, op ca. 19,70m TAW (1,80m -Mv). Er werden opmerkelijk meer vondsten en grotere stukken hout in aangetroffen. Deze organische laag was eveneens jonger dan de paalkuil met houten balk S386 aangezien ze overheen de kuilvulling werd aangetroffen.

Op 5,5m afstand, ter hoogte van de straat (op de locatie van profiel P1028) werd op dezelfde diepte als de organische laag S347 de humeuze laag S1004 geregistreerd. Deze 30cm dikke laag werd geregistreerd op ca. 19,75m TAW. S1004 is een van de oudste lagen ter hoogte van de weg en bevond zich bovenop een eerste verhard wegdek. Er werd eveneens erg veel dierlijk bot aangetroffen. Ondanks de afstand tussen beide geregistreerde lagen aanwezig, is het goed mogelijk dat het eenzelfde organische laag betreft waarin erg veel (consumptie)afval in terecht is gekomen. Wat dit dan echter tegensprekt is de datering. Daar waar de organische laag in werkput 4 in de 12de eeuw wordt gedateerd, wordt er van uit gegaan dat de oudste lagen van het wegdek zich al vormden in de 11de eeuw (op basis

⁴ De resultaten uit WP10 wijzen op gecultiveerde bosgrond van de oudste laag.

van de vondsten en de ^{14}C -dateringen, zie de resultaten van werkputten 2 en 10). Enkel bijkomende dateringsonderzoeken kan deze stelling hard maken of weerleggen.

Figuur 13. Deelvak van werkput 4 met plaatselijke verdieping naar vlak 4. In stippellijn worden de organische lagen S347 en S348 aangeduid. Zicht richting net noorden.

2.4.2 Vondsten

Uit de jongere organische laag S347/S348 komen volgende vondsten:

- Aardewerk (V277, V279): 7 scherven: 4 grijs afkomstig van 1 kogelpot⁵, 2 stukken in vroegrood en een stuk uit de Maasvallei. Uit het spoor S348 een overgangslaag van de organische laag (geregistreerd in vlak 4), werd eveneens een stuk van een kogelpot uit de Maasvallei en een grijze scherv aangetroffen (V432). Ze leveren een datering op in late 12de en 13de eeuw.
- Metaal: 4 stuks: paardentuig (anglo-scandinavisch, volle middeleeuwen), hol-bol beslag, en 2 stukjes koper.
- Dierlijk bot: 48 stukken afkomstig van de soorten rund, schaap/geit en varken

⁵ Randtype A236, De Groote, 2008.

2.4.3 Stalen

Gezien de vele organische resten in de laag S347 zijn de nodige stalen genomen in functie van verder onderzoek naar micro- en macroresten. In het kader van dit eindverslag werd geen van deze geselecteerd voor verder onderzoek. Ze echter in de toekomst heel wat bijkomende informatie opleveren over een van de oudste lagen van de stadsevolutie.

Tabel 2. Stalen uit de organische laag.

MONSTER	PUT	VLAK	SPOOR	INHOUD	VERZAMELWIJZE	DOEL	Aard
54	4	4	347	micromorfologie	kubienadoos	micromorfologie	Organische laag
59	4	4	347	zaden/vruchten	BULK10	macroresten	Organische laag
60	4	4	347	zaden/vruchten	BULK10	macroresten	Organische laag
84	4	405	347	pollen	pollenbak	microresten	Organische laag
85	4	3	347	zaden/vruchten	BULK10	macroresten	Organische laag
86	4	3	347	zaden/vruchten	BULK10	macroresten	Organische laag
87	4	405	387	micromorfologie	kubienadoos	micromorfologie	Organische laag
88	4	405	387	micromorfologie	kubienadoos	micromorfologie	Organische laag

2.4.4 Interpretatie

Deze laag wordt gelinkt met opkomst van Torhout als belangrijke handelsstad. Ze wijst op de opkomend hoogconjunctuur van de stad waarbij intensievere bewoning ontwikkeld. Op basis van de stratigrafie en de vondsten wordt deze in de late 12de/13de eeuw gedateerd. De laag lag overheen een paalkuil en tot tegen de resten van een gebouw uit het begin van de 12de eeuw. De niet onderzochte stalen uit deze laag bevatten nog heel wat informatie over deze periode.

2.5 MIDDELEEUWSE (VLOER)NIVEAUS

2.5.1 Beschrijving

Er was tijdens de aanleg van de werkput een duidelijke scheiding tussen de sporen die ten zuidoosten van het lengteprofiel zijn aangetroffen en deze ten noordwesten. Deze ten noordwesten wezen op de aanwezigheid van een meergefasige gracht die in een volgende deel (zie deel 2.7) in detail wordt besproken. In het zuidoostelijke deel zijn tientallen dunne laagjes aangetroffen die in vlak resulteerden in een kluwen aan sporen. Tijdens de registratie van de horizontale vlakken werd zo goed als mogelijk onderscheid gemaakt tussen deze lagen. Bij de registratie van de profielen was het onmogelijk en onnodig om elke laag en lens apart te benoemen. Reeksen laagjes werden vaak gebundeld, genummerd en beschreven. Onderstaande beschrijving zal voornamelijk gebeuren op basis van de profielen aangezien de sporen er duidelijker in te herkennen zijn dan in de vlakregistraties.

Figuur 14. Aanduiding van enkele profielen ten zuidoosten van het lengteprofiel. Weergave na aanleg van vlak 2. In deze profielen werden tal van vloer- en leeflaagjes aangetroffen.

In een groot aantal profielen van de verschillende deelvakken werden dunne laagjes afgewisseld door gemengde heterogene pakketten. De dunne laagjes kenmerkten zich door fijne bandjes met vaak een donkere toplaag. Op basis van dit kenmerk en het opeenvolgend voorkomen laat toe ze als vloerniveaus te determineren. Dergelijke opeenvolging van vloeren ontstond doordat regelmatig een nieuwe laag aangestampte grond werd aangebracht bovenop de bestaande vloer. Door intensief gebruik 'vervuilde' de toplaag waardoor deze donker werd. Soms is de aangebrachte laag dikker waarbij het eventueel gaat om een intensievere verbouwing van het gebouw waarin de vloer zich bevond waarbij het terrein deels werd opgehoogd en/of genivelleerd.

De strakke en scherpe lijnen kunnen enkel zijn ontstaan onder een afgedekte ruimte. Indien dit niet het geval was, zouden het weer, mensen en dieren heel wat sporen achterlaten. In dit kader kan een vergelijking worden gemaakt met de dikke zwarte pakketten die worden gelinkt de markt, zoals in verschillende andere werkputten werd waargenomen (bv. WP1). In deze pakketten werd deze fijne gelaagdheid niet waargenomen.

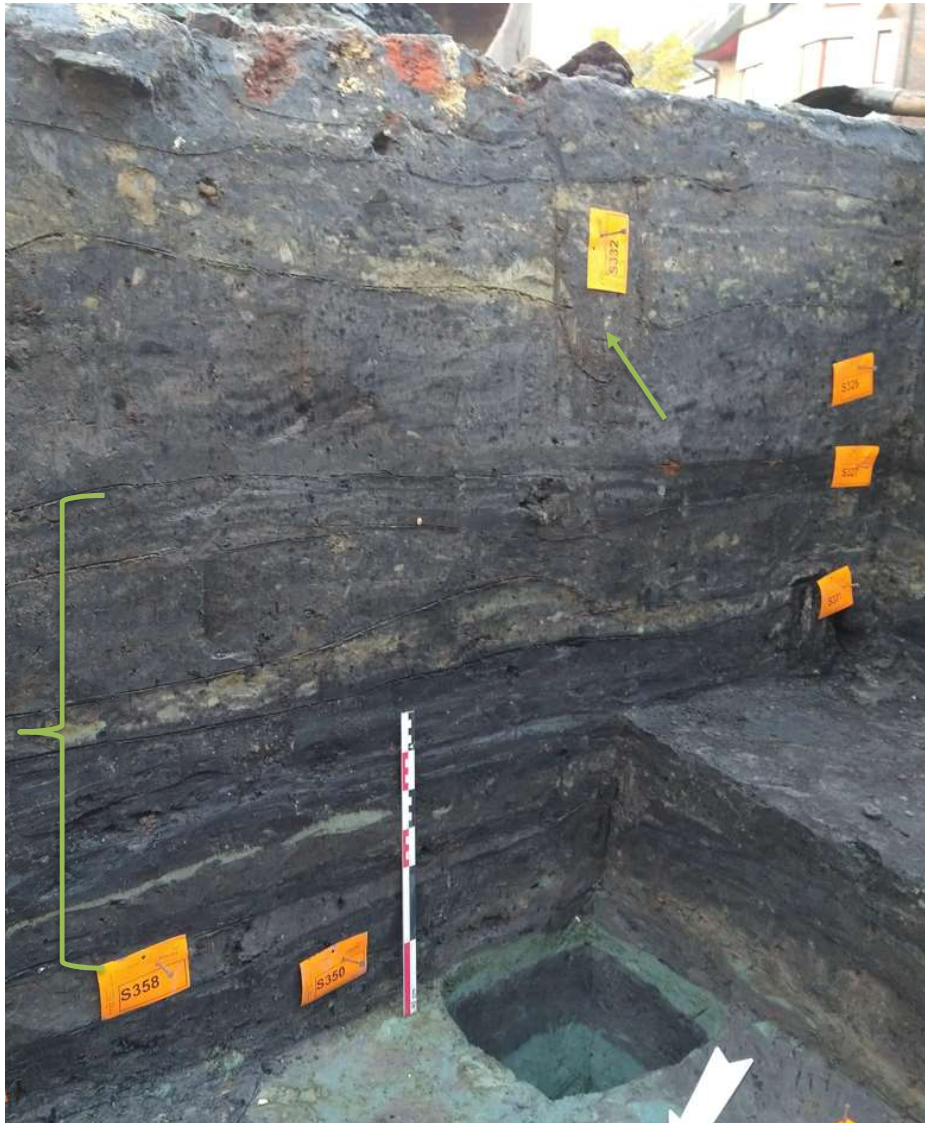
De lagen werden plaatselijk vergraven door kleinere (paal?)kuilen en spitse, wigvormige inkepingen (mogelijk afkomstig van houten piketten?). Er zijn geen enkele aanwijzing van grote paalsporen, waardoor een sterk vermoeden is dat in deze periode reeds liggers werden gebruikt voor het optrekken van de houtbouw. Omdat deze niet zijn bewaard is het onmogelijk om enig zicht te krijgen in de oriëntatie of verder opbouw van deze houtbouw.

2.5.2 Beschrijving per profiel

Profiel P404: Bovenop de oudste lagen konden een pakket van ca. 40cm met vloerniveaus worden vastgesteld (tussen 20,4 en 9,8m TAW). Ze werden benoemd als S327, S328, S329 en S330. Banden met een reeks vloerniveaus worden afgewisseld door iets dikkere pakketten. Er werden geen stalen uit dit profiel genomen.

Tijdens het onderzoek zijn in deze lagen werden 53 scherven aangetroffen (Grijs: 20, Rood: 22, Vroegrood:10, Maaslands aardewerk: 1). Een veelvoorkomende vorm is de kogelpot, maar ook resten van de vormen kom, kan en teil zijn herkend. Sommige vertonen restanten van strooiglazuur. Het geheel kan worden gedateerd in de late 12de tot de 13de eeuw. Tot het metaal behoren een penning, een kram in koper (een lapstuk), een spijker en een stukje loodtin. De pennig kan tussen 1100 en 1300 worden gedateerd. Daarnaast is een tegel en een pijpenkopje ingezameld. Pijpjes in witbakkende klei komen pas voor vanaf de 16de eeuw en hoort hier niet in thuis.

Tijdens het verdiepen van dit deelvak zijn ook heel wat vondsten ingezameld. Er is echter geen scheiding gemaakt tussen de verschillende donkere pakketten die in vlak 2 en 3 aanwezig waren. Alles werd benoemd als S494. De vondsten lijken echter algemeen uit eenzelfde periode te dateren.

Figuur 15. Deel van profiel P404 met aanduiding van het pakket met vloerniveaus. De onderste laag was zeer homogeen en bevatte weinig inclusies. S332 (groene pijl) is een paalspoortje

Profiel P406: Dit profiel vertoonde in mindere mate een opeenvolging van laagjes. Het ging eerder om een beperkt aantal vloerniveaus met daartussen dikkere ophogingspakketten. Er waren bijkomend tal van kuilen en wigvormige insnijdingen zichtbaar. Vermoedelijk kan dit worden gelinkt met het inslaan van piquetten gebruikt bij bijvoorbeeld het opslaan van tenten. Het geheel werd tijdens het afgraven als S494 benoemd. In vlak 2 werden daarnaast spoornummers S327, S396 en S504 toegekend. In vlak 3 kregen de verschillende lagen tussen de profielen P406, P408 en P412 de nummers S505 tot S517, S586, S587, S588.

De vondsten op deze locatie zijn:

- Aardewerk: 65 stukken waaronder grijs, rood, proto-steengoed, hoogversierd, vroegrood en handgevormd grijs aardewerk. De vormen die konden worden herkend zijn kan, kruik, kogelpot en pan.
- leer: er werd een concentratie leer gevonden met 44 snippers.
- Metaal: het gaat slechts over een rond plat gewicht in lood.
- Dierlijk bot: Er zijn slechts 4 stukjes bot ingezameld waarvan een kies van een rund.

Figuur 16. Profiel P406 na aanleg van vlak 3. In het profiel zijn een groot aantal lagen en kuilen zichtbaar. Nu en dan is er sprake van een vloerniveau (donkere horizontale lijntjes).

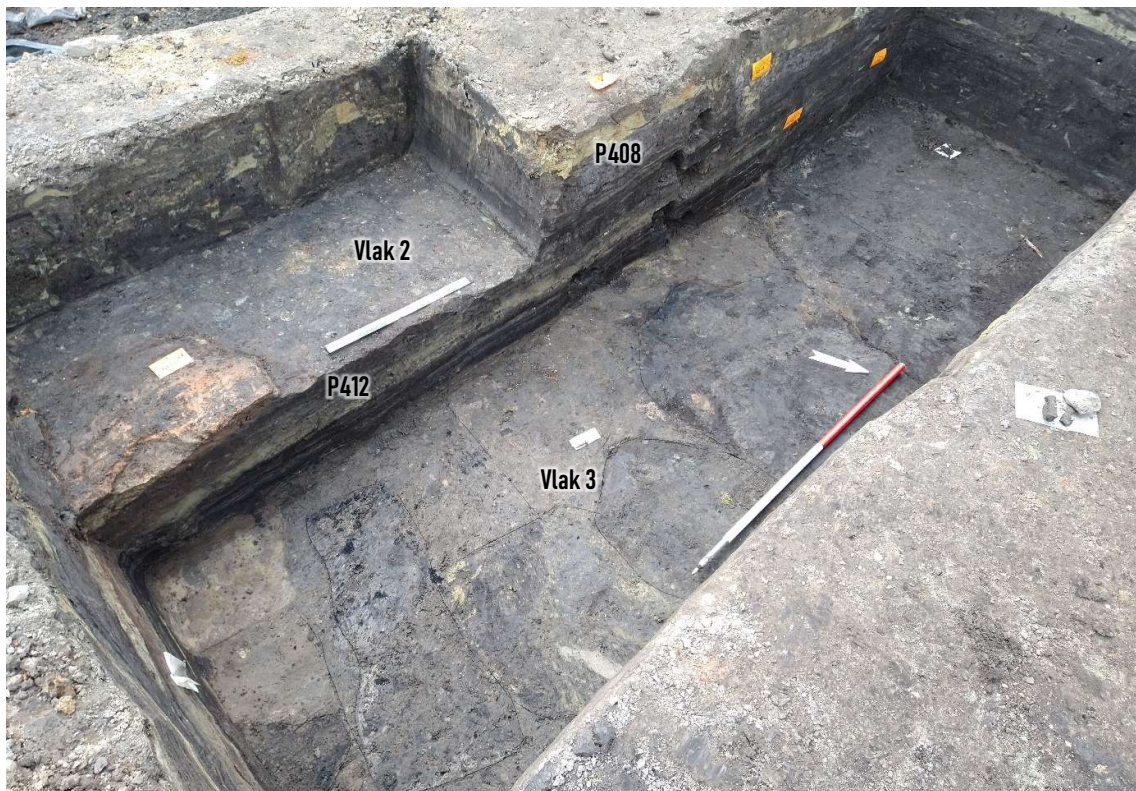
Figuur 17. Detail van P406 met duidelijke wigvormige inkepingen, vermoedelijk afkomstig van ingeslagen piquetten, en kuilen doorheen een reeks houtskoolrijke lagen en vloerniveaus. Centraal een mogelijke paalkuil (groen pijl).

In profiel P408/412: Deze twee profielen die in elkaar verlengde lagen, vormden een parallel profiel aan P406 en vertoonde een veel dikker pakket fijne vloerniveaus. Ze werden gebundeld benoemd als S327, 328, 329 en 330. Daarbij werd getracht de link te leggen met het profiel P406 waarbij eenzelfde opeenvolging van lagen en ophoging lijkt aanwezig te zijn. Deze mooie gelaagdheid bood de uitgelezen kans om de nodige stalen te nemen in functie van micromorfologisch onderzoek (zie lager). De vondsten ter hoogte van dit profiel werden besproken bij Profiel P406.

Opmerkelijk is de aanwezigheid van een haardplaats ter hoogte van profiel P412. Deze wordt in een volgend deel (zie deel 2.6) uitvoerig besproken.

Figuur 18. Profiel P408 met een grote concentratie aan vloerniveaus.

Figuur 19. Zicht op de profielen P408 en 4012 met links de resten van de haard (lichtroze).

Profiel 407: Dit korte profiel vormde een dwarsprofiel tussen P406 en P408. Ook hier wisselen vloerniveaus en ophogingspakketten elkaar af. Een pakket (S515) doorsneed een reeks vloerniveaus. Daarop lagen opnieuw een aantal vloertjes.

Figuur 20. Profiel P407, gelegen tussen P406 en P408. De vloerniveaus werden doorsneden door dikkere gemengde pakketten.

Figuur 21. Deelvak ter hoogte van profielen P407 en P408.

Figuur 22. Vlak 4 van het zuidwestelijke deelvak van werkput 4. Linksonder een grote puinige kuil die oudere lagen volledige had weggegraven. Centraal een sterk gevlekt vlak als gevolg van een opeenvolging van leeflagen (zichtbaar in de profielen).

Profiel 413: Aan de andere zijde van het lengteprofiel zijn in het westelijke deel eveneens vloerniveaus geregistreerd (S533 t.e.m. S535). De grens van de zone met vloerniveaus liep wat schuin ten opzichte van de rand van de werkput, maar wel quasi parallel met de grens van de oude straat en eveneens met de rooilijn zoals deze werd vastgesteld op basis van de gebouwen in baksteen op deze locatie.

Figuur 23. Westelijk deel van het profiel P413 met weergave van de vloerniveaus. Uiterst links het gevlekte ophogingspakket S384.

2.5.3 Staalname

Er zijn vijf stalen genomen in functie van een gedetailleerd onderzoek van de vloerniveaus op basis van micromorfologisch onderzoek. Dergelijk onderzoek kan meer informatie opleveren over de gebruiksfase en vorming van deze leeflagen.

Tabel 3. Stalen van de leeflaagjes

MONSTER	PUT	VLAK	SPOOR	INHOUD	VERZMWIJZE	DOEL	Aard
71	4	408	326	micromorfologie	kubienadoos	micromorfologie	leeflagen
70	4	408	327	micromorfologie	kubienadoos	micromorfologie	leeflagen
69	4	408	329	micromorfologie	kubienadoos	micromorfologie	leeflagen
65	4	408	330	micromorfologie	kubienadoos	microresten	leeflaag
68	4	408	330	micromorfologie	kubienadoos	micromorfologie	leeflagen
76	4	408	330	zaden/vruchten	BULK10	macroresten	leeflagen

Figuur 24. Detail van P308 met een groot aantal leefniveaus met centraal aanwijzingen van een licht verhitte leeflaag (zichtbaar aan de rodere kleur, aangeduid met pijl).

Figuur 25. Staalname van de middeleeuwse leefniveaus.

2.5.4 Interpretatie

Het geheel van dunne laagjes en ophogingen op deze locatie zijn het resultaat van intensieve bewoning waarbij het vloerniveau herhaaldelijk werd opgehoogd. Dit gebeurde soms in dunne laagjes, maar evengoed werd een dikker pakket gebruikt voor het ophogen van het niveau. Er werd geen gebruik gemaakt van zuiver grond. Heel wat lagen bevatten erg veel houtskool, verspitte natuurlijke bodem gemengd met antropogene lagen en wat sterk gefragmenteerde vondsten.

De vloeren behoorden tot gebouwen in vakwerk (hout en leem). En heel waarschijnlijk ging het om woonhuizen die zich langs de straat bevonden. Het is niet mogelijk om de huizen strikt af te bakenen aangezien resten van de constructie zelf niet zijn bewaard. Het verschil in densiteit van laagjes tussen P406 en P408, waarbij P406 een minder aantal mooi leeflaagjes vertoonde, en meer was 'verstoord' door kuilen en dikkere pakketten, kan een aanwijzing zijn van een scheiding tussen een 'perceel' met doorlopende bewoning, en een zone die eerder als doorgang of afwisselend overdek en open was, werd gebruikt. Maar deze veronderstelling is moeilijk hard te maken.

Deze fase van vloerniveaus en ophoging wordt algemeen in de late 12de en 13de eeuw gedateerd, op basis van de dateerbare vondsten (met name het voorkomen van protosteengoed en hoogversierd aardewerk. Gezien de ruimtelijke ligging en de diepte van deze lagen is er met zekerheid een verband tussen de latere fases van de met veldsteen verharde straten en deze huizen.

2.6 RESTEN VAN EEN HAARD

2.6.1 Beschrijving

In de deelvak met de profielen P406 en P408 werd er systematisch een stukje uitgebreid. Dit gebeurde in functie van de registratie van de nodige profielen en vlakken, maar eveneens omwille van de bereikbaarheid van graafmachine. Na de registratie van P407 werd het oppervlak wat vergroot. Bij het verdiepen naar vlak 2 werd op een harde oranje laag gestoten (S504) met daarbij horend enkele tegelfragmenten. Het ging om een vlek *in situ* verhitte die duidelijk wees op de aanwezigheid van een haard. De haardvloer bestond wellicht uit tegels. Door het vuur dat hier werd gemaakt verhitte de onderliggende lagen. Deze werden hard en verkregen een oranje kleur.

2.6.2 Vondsten

De tegels die ter hoogte van deze verhitte laag aanwezig waren zijn ingezameld. Het gaat om 15 stukken. Gezien de beperkte dikte (max. 1,5cm) gaat het om dakpanfragmenten, en niet om de gangbare dikkere vloertegels die beter tegen hitte bestemd zijn. Enkel vertonen nog sporen van glazuur.

2.6.3 Interpretatie

Dit spoor wijst op een tijdelijke haard. Gezien de locatie en de aard van de rondom liggende vloerlagen, kan bijna met zekerheid worden bepaald dat het een haard binnen een woning betreft. Ondanks de houtbouw de late middeleeuwen archeologisch gezien moeilijk te vatten zijn, zijn resten zoals vloerniveaus en haarden aanwijzingen dat ze er weldegelijk zijn geweest.

Figuur 26. Tijdens de uitbreiding van een deelvak van werkput 4 werd een harde oranje laag aangetroffen waarop resten tegels lagen.

Figuur 27. Zicht op het volledige spoor S504. Het ging om resten van een haard.

Figuur 28. Doorsnede van de verhitte laag, samen met de daaronder liggende ophogings- en vloerniveaus (P412).

2.7 EEN GRACHT

2.7.1 Beschrijving

In de noordwestelijke helft van de werkput werd in vlak 3 een langwerpige verkleuring onderscheiden, parallel met de rand van de werkputrand en de straat (S372). Het ging om een gracht waarvan de vulling afwisselend bestond uit gevlekte en gelaagde vullingen. Dit wijst respectievelijk op deels dichtwerpen en tijdelijk openliggen (gebruik) van de gracht. Dit dichtwerpen/inspoelen gebeurde steeds met gelijkaardige lichtgrijze grond met vrij veel houtskool. Mogelijk gaat het deels om assen van haarden. De maximale diepte van de gracht bedroeg 1,2m ten opzichte van vlak 3 en bevond zich zo op een diepte van 19,5m TAW. Daaronder bevonden zich nog oudere lagen. De gracht was dus volledig in een antropogeen pakket uitgegraven. Het ging deels om oudere grachtfasen, deels om ophogingspakketten. Een van de pakketten waardoor de gracht liep was echter een sterk gevlekt pakket met brokken zandige natuurlijke (tertiaire) bodem erin. Het lijkt alsof met deze grond een plaatselijke uitgraving of depressie diende te worden opgevuld.

Tot deze gracht behoren de spoornummers 367, 371, 372 en 375.

Figuur 29. Zicht op noordwestelijke deelzone in werkput 4 waarin zich een gracht aftekende.

Figuur 30. Doorsnede van de gracht. Deze zijn doorheen ophogingspakketten heen gegraven. Onderin zijn oudere lagen aanwezig.

Figuur 31. Nabij de westelijke rand van de werkput was de gracht S367 minder duidelijk zichtbaar (vlak 2).

2.7.2 Vondsten

Uit de gracht zijn volgende vondsten gehaald:

- Aardewerk: 80 stukken, voornamelijk grijs (62), rood (12), vroegrood (6), afkomstig van de vormen, kogelpot, pan, kan/kruik, teil. Sommige vertonen afwerking met strooiglazuur. Dit laat toe om deze lagen in de late middeleeuwen te dateren. Gezien de aanwezigheid van kogelpotten wordt eerder een datering in de 13de eeuw naar voor geschoven dan de 14de eeuw.
- Dierlijk bot: 19 stuks, afkomstig van rund en schaap/geit.

De oudere lagen ten zuidoosten ervan (voornamelijk ophogingspakketten), benoemd als S382, S383, S384, S376, S365, S368 bevatten volgende vondsten: een pijpenkopje in witbakkende klei (16de tot 18de eeuw), 21 stukken aardewerk waarvan 18 grijs en 3 rood, 2 stukjes dierlijk bot, afkomstig van schaap/geit en rund.

De oudere lagen ten noordwesten ervan waren S374, S366, S370, S374 waren donkere -, niet nader te bepalen lagen waaruit slechts een stukje loodtin en stukje veldsteen uit kwamen.

Bovenaan de grachtvulling bevond zich een laag S381. Uit deze laag kwamen 30 stuks aardewerk, voornamelijk vroegrood (21) en grijze (9) aardewerk.

Op basis van deze vondsten uit verschillende stratigrafische gehelen is er in geen geval een duidelijke opdeling in verschillende periodes of eeuwen mogelijk. Enkel het pijpenkopje is jonger, en zou afkomstig zijn uit een van de diepere lagen van de gracht. Het is vermoedelijk intrusief aangezien dergelijke voorwerpen pas vanaf de 16de en 18de eeuw veelvuldig voorkomen.

De overige vondsten wijzen alle op een datering in de 13de eeuw.

2.7.3 Stalen

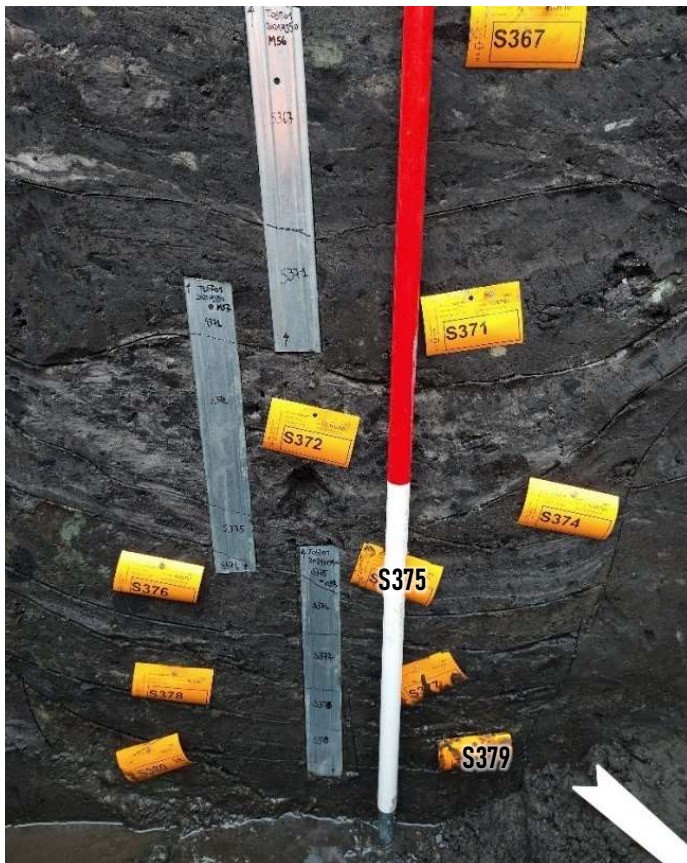
De gracht werd bemonsterd door middel van drie pollenbakken en een grondstaal. Twee pollenmonsters werden geselecteerd voor analyse uit de sporen S379 (oudste) en S375 (jongste). Beide monsters zijn afkomstig uit pollenbak M58. Uit S375 is ook een macrorestenmonster geanalyseerd (M62).

Tabel 4. Stalen uit de gracht.

MONSTER	VLAK	SPOOR	VERZAMELWIJZE	DOEL	Aard	Analyse
54	4	347	kubienadoos	micromorfologie	leeflagen of gracht	nee
55	2	367	BULK01	macroresten	gracht naast weg	nee
56	411	367	pollenbak	microresten	gracht naast weg	nee
57	411	371	pollenbak	microresten	gracht naast weg	nee
58	411	375	pollenbak	microresten	gracht naast weg	ja
59	4	347	BULK10	macroresten	leeflagen of gracht	nee
60	4	347	BULK10	macroresten	leeflagen of gracht	nee
61	411	377	BULK10	macroresten	gracht naast weg	nee
62	411	375	BULK05	macroresten	gracht naast weg	ja
63	411	367	BULK10	macroresten	gracht naast weg	nee
84	405	347	pollenbak	microresten	leeflagen of gracht	nee
85	3	347	BULK10	macroresten	leeflagen of gracht	nee
86	3	347	BULK10	macroresten	leeflagen of gracht	nee

Figuur 32. Zicht op vlak 3 en coupe op de gracht.

Figuur 33. Staalname van de verschillende lagen van de gracht door middel van pollenbakken.

2.7.3.1 Studie van de macroresten

Wat consumptieplanten betreft zijn in laag (S375) resten gevonden van braam, vlierbes, pruim, haver en zwarte mosterd. Dit zijn alle normale vondsten in middeleeuwse context. Het macrorestenmonster valt op door de grote hoeveelheid resten van heide. Het gaat om takjes, blaadjes, bloemen en wortels. Mogelijk zijn er heideplaggen in de gracht terechtgekomen, maar het meest waarschijnlijk is dat het om brandstofresten gaat (turf). Er zijn in het monster ook intacte brokjes turf gevonden. In het macrorestenmonster zijn enkele tientallen kleine houtskoolfragmenten en brokjes verbrande turf gevonden.⁶

2.7.3.2 Studie van de pollen

In de monsters is pollen aangetroffen van erwten, vlas, rogge, tarwe en gerst/tarwe-type. Het gaat in alle gevallen maar om één of enkele pollenkorrels. Het meeste pollen is gevonden van het gerst/tarwe-type (1,2%) in de onderste laag (S379). De meeste antropogene onkruiden zijn eveneens gevonden in S379. Hieronder is ook een pollenvondst van korenbloem. Deze vormt een fraaie bevestiging van de datering van de grachtvulling want korenbloem komt pas vanaf ca. 1000 AD in Vlaanderen als akkeronkruid voor.⁷

De boompollenpercentages toont aan dat er in de buurt van de gracht vrij veel bomen stonden waaronder berk (26%), els (18%), hazelaar (13%) en eik (10%). Via de het voorkomen van voornamelijk graslandplanten en mestschimmels kan afgeleid worden dat de direct omgeving van de gracht begraast werd. Daarnaast werden geen waterplanten vastgesteld, maar wel oever en moerasplanten, met in de nabije omgeving struikheide.⁸

Opvallend zijn, "externe" organische resten zoals veel heidetakjes en -wortels en -blaadjes gevonden. Deze zijn ongetwijfeld afkomstig van turf waarvan tijdens het macrorestenonderzoek brokjes zijn gevonden. Tenslotte werd een mariene diatomee aangetroffen in de gracht.⁹ Deze kunnen worden gelinkt met het aangetroffen turf. Turf was destijds een zeer belangrijke brandstof in het huis en de keuken. De vondst van een mariene diatomee kan betekenen dat de turf uit de kustvlakte afkomstig is. Doordat laaggelegen veenpakketten daar regelmatig met zeewater overstroomd werden, kwamen mariene organismen in de moer terecht.

2.7.3.3 Interpretatie van de macroresten en de pollen

Het natuurwetenschappelijk onderzoek geeft een bosrijke omgeving aan in de buurt van de gracht. Dit landschap moet ook redelijk open zijn geweest door de aanwezigheid van pollen van graslandplanten, die daarbij ook met zekerheid begraasd werden. Omdat deze gracht gelegen is op het marktplein is het de vraag hoe deze pollen en macroresten hier terecht komen. Is dit een realistisch beeld of werden deze beïnvloed door de vele marktactiviteiten die hier plaatsvonden?

Een opvallende vondst is deze van turf, dat direct gerelateerd kunnen worden aan de gelijknamige brandstof die mensen gebruikten in deze periode. Het gebruik van turf werd ook vastgesteld in werkput 3, waar resten voorkwamen in een (afval)kuil. Het kan hier zowel gaan om huiselijk afval (verbrand en afkomstig uit haarden) en/of een bewijs dat turf openbaar en lokaal verkocht werd op de markt.

2.7.4 Interpretatie

De gracht, voornamelijk gevuld met lichtgrijze grond, verschilt enigszins van de grachten die langsheen de weg zijn aangetroffen (zie deel Werkput 10 en 13). Het gaat om een erg diepe gracht met verschillende opvullingen. Er zijn geen duidelijke aanwijzingen dat de ligging van de gracht doorheen de tijd werd verplaatst of heruitgegraven, zoals dit wel duidelijk zichtbaar was ter hoogte van de zones waar de verharde straatniveaus zijn onderzocht. Nochtans bevond deze gracht zich op de locatie waar een flankerende gracht naast het wegdek werd verwacht. De afwezigheid van oudere grachtfasen kan te wijten zijn aan de smalle zone tussen de huizen en de straat

⁶ Van Haaster, 2007, 30-31.

⁷ Van Haaster, 2007, 30.

⁸ Van Haaster, 2007, 30.

⁹ Van Haaster, 2007, 30.

waardoor niet veel speling was tijdens het onderhoud van de gracht doorheen de tijd. Dit kan ook verklaren waarom deze structuur zo diep lijkt te zijn uitgegraven. Indien het heruitgraven steeds op dezelfde locatie gebeurde, terwijl het terrein errond steeds hoger kwam te liggen, diende men steeds tot op oorspronkelijke diepte te graven. Hierdoor lijkt het enkel dat de gracht in één beweging 1,2m diep werd aangelegd.

Aangezien de gracht vrij hoog in de stratigrafische opbouw voorkomt, en doorheen ophogingspakketten (zie lager) heen gaat, wordt vermoed dat deze gracht ook na de late middeleeuwen nog in gebruik was. De vondsten wijzen echter om een vrij strak afgebakende periode (13de eeuw). Er zijn geen aanwijzing van een jongere, postmiddeleeuwse datering van deze gracht.

De analyse van macro- en microresten wijzen op het gebruik van maritieme turf als brandstof. De omgeving was nog vrij bosrijk. De zones nabij de gracht moet evenwel eveneens gebruikt zijn als graasland. Een dergelijk gebruik van open ruimtes in een stad is helemaal niet ongebruikelijk.

2.8 DE RUIMTE TUSSEN DE WEG EN DE HUIZEN

Tijdens het verdiepen was er binnen de verschillende deelvakken een verschil tussen het noordwestelijk deel en het zuidoostelijke deel. In vlak 2 was deze scheiding eerder vaag en werden de verschillende donkere lagen als één geheel benoemd (S494). Ook in vlak 3 werd deze waarneming vastgesteld waarbij de noordoostelijke zijde sterk organisch was (zie hoger, deel 2.4 'Een organische laag') in tegenstelling tot de zuidelijke zijde.

Dit verschil was ook vaag zichtbaar in de profielen. In P405 gingen de waargenomen vloerniveaus over in een donker pakket (S346) waar nauwelijks lagen in konden worden onderscheiden. Humeuze, sterk organische lagen zijn ook waargenomen in P401 (S494).

2.8.1 Vondsten

Het aantal vondsten uit deze pakketten is eerder beperkt. Uit S494 (vlak 2) komen:

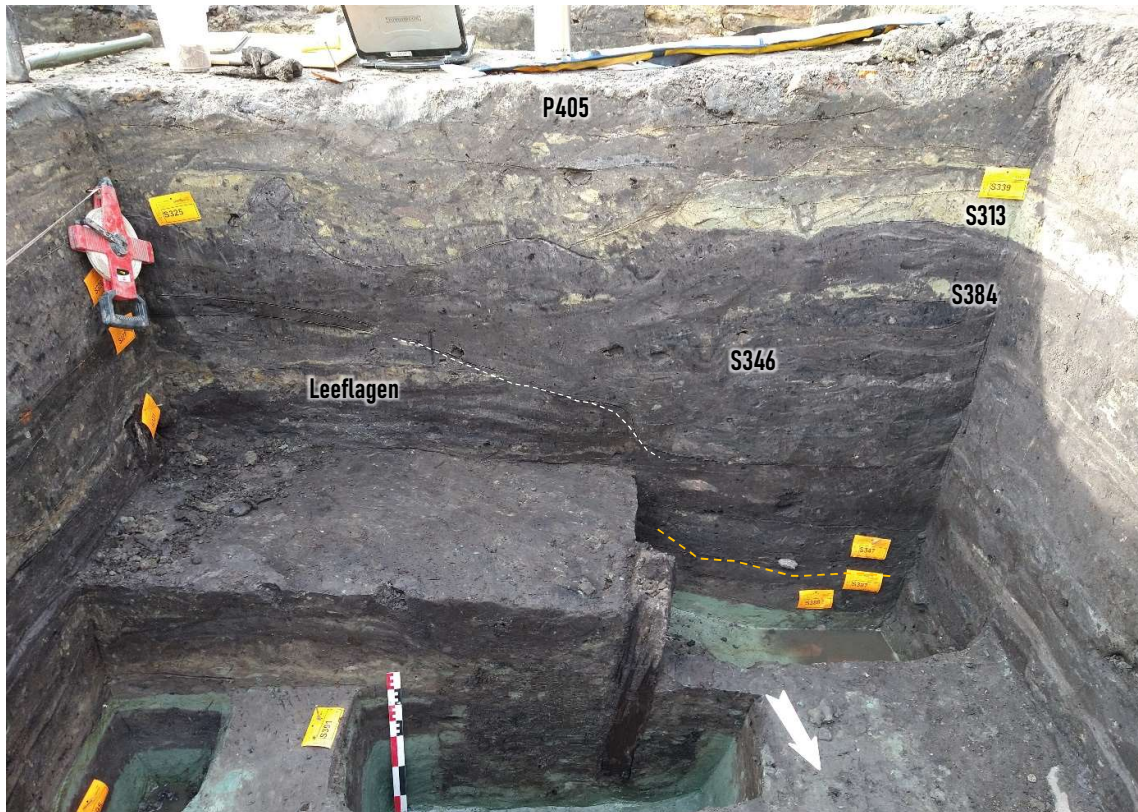
- Aardewerk: 76 stukken waaronder grijs, rood, vroegrood, hoogversierd, steengoed, witbakkend en Brunssum Schinveld. De vormen die werden herkend zijn kan, kruik, kogelpot en drinknap. Daarnaast is er ook een scherfje handgevormd aardewerk. Dit ensemble kan in de late 12de en 13de eeuw worden gedateerd.
- Dierlijk bot: 21 stukken afkomstig van rund en schaap/geit.

Figuur 34. Vlak 2 van een deelzone waarbij een centraal een vage scheiding is tussen twee donkere pakketten.

Figuur 35. Vlak 3 van een deelvak waarbij in het vlak een scheiding zichtbaar is tussen een homogeen grijs pakket en een wat meer gevlekte zone waarin zich verschillende lagen (leefniveaus) aftekenen.

Figuur 36. Profiel P405 met aanduiding in witte stippellijn van de (vage) scheiding tussen de leeflagen en zwarte pakketten (S346). De aanzet van de oudere organische laag (oranje stippellijn) bevond zich op gelijke hoogte (S347/S387, zie deel 2.4). Rechts is spoor S384 aangeduid (Dit gevlekt pakket wordt een volgend deel besproken. Zie deel 2.9).

Figuur 37. Detail van de meer homogene pakketten naast (en doorheen) de vloerniveaus, met locatie van de staalnames.

2.8.2 Staalname

Er werden enkele stalen genomen van de onderste laag S387 die mogelijk als oudste laag van dit pakket mag worden beschouwd (zie 2.4). De overige lagen zijn niet bemonsterd.

2.8.3 Interpretatie

Gezien de aard van de lagen (sterk organisch), de datering op basis van vondsten (late 12de/13de eeuw) en de specifieke ligging wordt dit hele pakket gezien als opvulling en geleidelijke ophoging in de zone tussen de huizen en de gracht/verharde weg. Aangezien de wegen steeds hoger kwamen te liggen door ophoping van afval en afgespoelde grond, en ook het vloerniveau van de huizen steeds wat steeg omwille van nieuw opgebrachte vloerniveau, was dit niet anders voor het tussenliggende stuk. Deze ruimte waarin zich ook een gracht/greppel flankerend aan de weg bevond kan als een soort voorerf(je) gezien worden. Dit betekent dat de huizen niet tot pal tegen de straat waren aangebouwd. Ondanks hier ook wat afval op terecht kwam, gaat het niet om een grote hoeveelheid organische resten. (in tegenstelling tot wat op de wegen werd aangetroffen wat vondsten en organisch materiaal betref).

2.9 NIVELLERINGSLAGEN EN NIEUWE VLOEREN

2.9.1 Beschrijving

In de noordoostelijke deelzone van de werkput werd een gevlekt pakket geregistreerd. Het was voornamelijk zichtbaar tijdens het onderzoek van de gracht S367 – zowel in vlak als in doorsnede –, maar nog beter in het lengteprofiel P413 (zie figuur 38). De gracht doorsneed dit vlekkerig pakket (aan de oostzijde). Het pakket met gevlekte lagen liep echter niet verder door aan de andere zijde (ten westen) van de gracht. Het lagen bestonden uit natuurlijke bodem gemengd met sterk humeuze grond. Voor de natuurlijke bodem leek het zowel om vlekken grijsgroen tertiaire zand te gaan (S384) als stukken van een bruine B-horizont (S376). Het pakket zakte naar het noordwesten toe, richting de straat.

Wat verderop in het profiel P413 was de overgang tussen dit pakket en een reeks middeleeuwse leeflaagjes zichtbaar. De stratigrafische relatie was moeilijk vast te stellen. Het mag wel duidelijk zijn dat de leeflaagjes, die voornamelijk de zuidoostelijke deelvakken van werkput 4 zijn waargenomen in het westen, ook in dit langwerpige deelvak van de werkput aanwezig waren.

Een eerste hypothese is dat een dempingslaag betrof die in één beweging werd opgebracht in functie van het vullen van een zink tussen de weg en de huizen. Een tweede optie is dat het een dempingspakket van een gracht gaat, een voorloper van gracht S367. Dit omwille van het lineaire karakter en de vorm in doorsnede. De vijf scherven uit dit pakket, 4 grijze en 1 rode met strooiglazuur, leveren geen meer nauwkeurige datering op dan ‘volle of late middeleeuwen’. Gezien hun stratigrafische ligging ten opzichte van de houten balk en de lagen die in het midden van de 12de eeuw werden gedateerd, moeten deze nivelleringslagen zeker jonger zijn.

Figuur 38. Zich op profiel P413 met een gevlekt opgebracht pakket dat deels uit natuurlijke bodem bestond. Het gaat wellicht om het dempen van een plaatselijk zink tussen de huizen en de weg. Achterin de foto verschijnen opnieuw leeflaagjes/loophniveaus. Rechts de plaats waar een coupe op de gracht werd gezet.

Figuur 39. Naast de grijze vulling van de gracht S367 bevond zich het gevlekte pakket S386 (vlak 2).

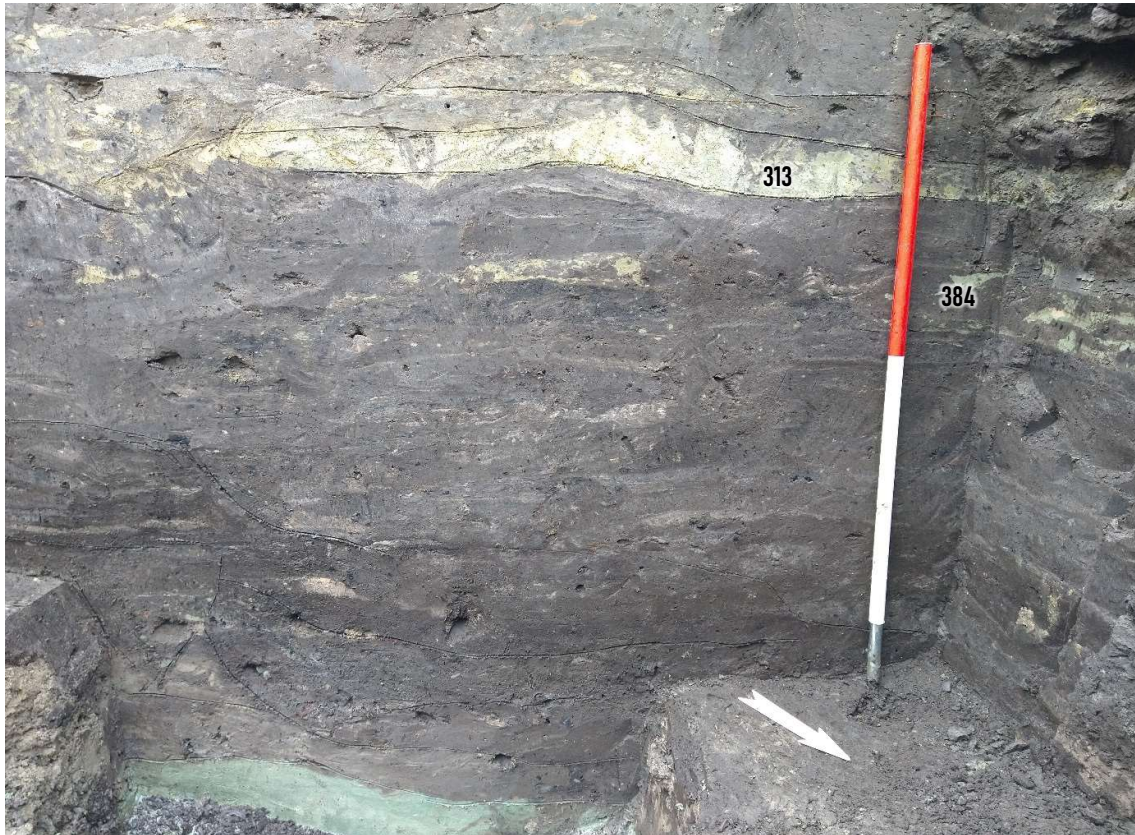

Figuur 40. P413: Overgang tussen het gevlekte pakket S386 en enkele duidelijke leeflaagjes (donkere lijntjes rechts op de foto).

Eén van de jongste lagen die in bijna alle profielen weerkeerde was een bleke, lemige laag. Ze tekende zich vrij scherp en horizontaal af. Plaatselijk was ze wat vergraven. Deze laag bevond zich zowel ter hoogte van de gracht als daar waar de leeflagen zijn geregistreerd. Dit pakket mag worden beschouwd als het aanbrengen van een nieuwe vloer- of leefniveau. Dit werd bevestigd door de donkere toplaag dat hier en daar nog aanwezig was. Dit was het niveau dat effectief is belopen geweest. De funderingen en puinpakketen die hieronder worden beschreven bevonden zich op, of gingen doorheen, dit beige pakket. Deze laag kreeg onder meer de nummers S313 en S325.

Figuur 41. Overheen de volledige werkput kon in de verschillende profielen een bleke nivelleringslaag worden opgemerkt.

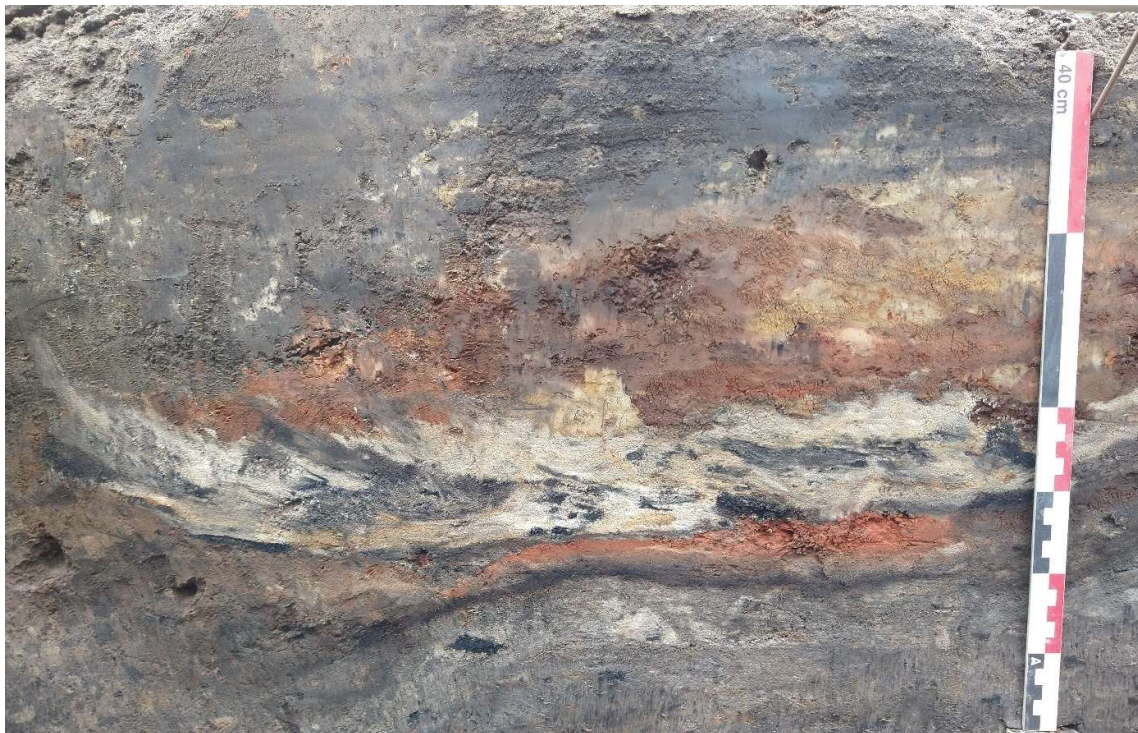
Figuur 42. P405 werd wat verder door gezet richting het noordwesten (met de deelzone waar de gracht zich bevond). De aanzet van de gevlekte laag S384 werd er waargenomen. S313 is jonger en ging eveneens over in een minder steriel pakket.

2.9.2 Resten van een haard?

In profiel P405 werd een erg kleurrijke vlek (S585) geregistreerd die ontegensprekelijk te linken is met verhitting. Onderaan was een zwart lijntje aanwezig. Daarop liggen roodoranje lens. Vermoedelijk een warme massa die ervoor gezorgd heeft dat de onderliggende laag 'bakte'. De witte laag kan wijzen op as maar was qua textuur minder vetzig dan wat van as wordt verwacht. Daarbovenop lag opnieuw een rode laag. Het gaat niet om een afvalkuil met resten van verbrande leemwanden, zoals op andere plaatsen werd gevonden. De hypothese van een haard sluit wellicht het dichtst aan bij wat deze kuil voor werd gebruikt.

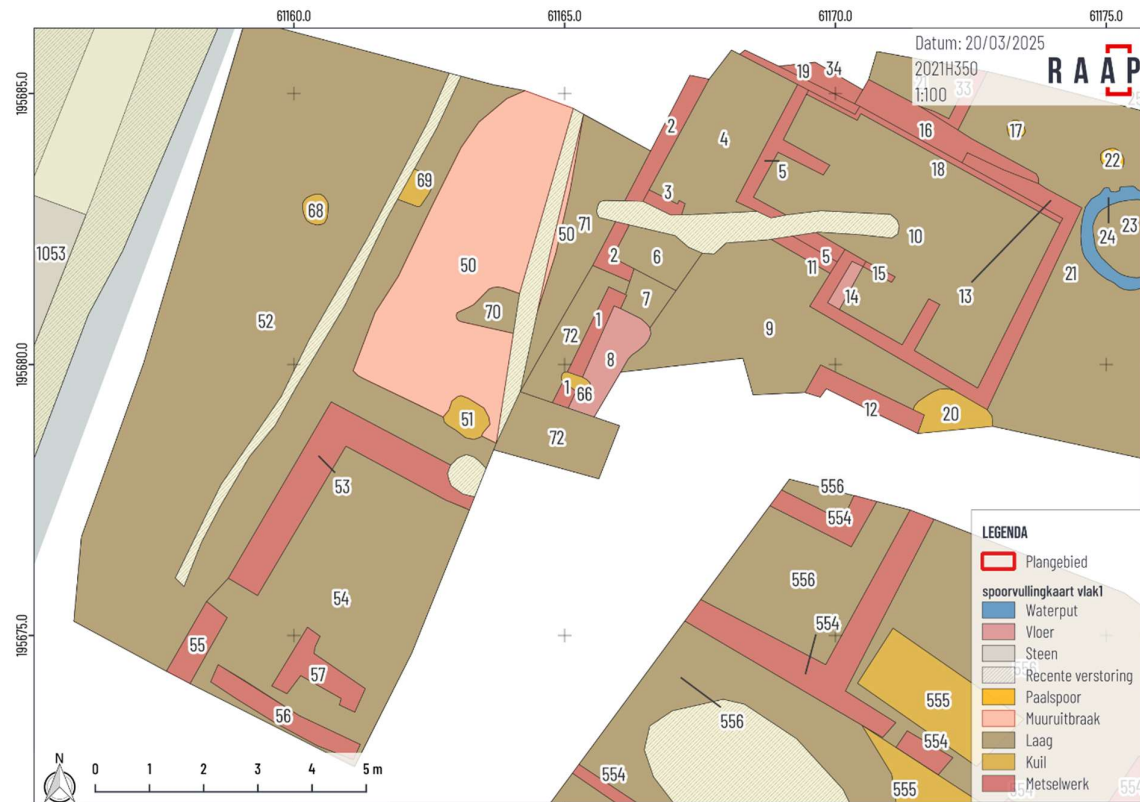
Figuur 43. Een kuil S585 in profiel P405 wijst op plaatselijke verhitting.

Figuur 44. Detail van de kuil S585 met aanwijzing van verhitting.

2.10 WONINGEN IN BAKSTEEN

In het eerste aanlegde vlak waren twee grote structuren zichtbaar, benoemd als S50 en S53/S55. Ze tekende zich af als grote rechthoeken. Een eerste werd gekenmerkt door een lichtgrijze kleur waarin sporadisch gele baksteenfragmenten in voorkwamen (S50). Deze had een rechthoekige vorm. De tweede bestond uit resten van funderingsmuren in rode baksteen (S53/55) en was eveneens rechthoekig. Binnen deze resten was de donkere grond niet vergraven en benoemd als S54. Tussen beide rechthoeken bevond er zich een doorgang van 70cm.

Figuur 45. Sporenplan van werkput 4, 6 en 8 (deels) vlak 1 met de nabijgelegen werkputten 6 en 8 (Projectie op de GRB).

2.10.1 Beschrijving

Het spoor S50 bleek in doorsnede een grof puinig en gelaagd pakket te zijn (P401 en P402). Het sterk heterogeen pakket bevatte naast gele baksteenfragmenten ook stukken rode baksteen en brokken kalkmortel. De totale diepte was minstens 90cm. De exacte diepte kon niet worden bepaald omwille van de beperking van het onderzoek. In een derde vlak werd ter hoogte van dit puinspoor nog een deel van een 'muurtje' in gele baksteen (S579) aangetroffen.

Figuur 46. Overzicht van werkput 4 vlak 1 met zicht op de fundering in rode baksteen S53/S55 en het uitbraakspoor S50.

Figuur 47. Resten van funderingen in gele baksteen doorsneden de middeleeuwse zwarte pakketten (vlak 3).

Uit de opgraafgegevens kunnen de volgende gebeurtenissen worden bepaald:

- Doorheen de (leef)lagen en vloerniveaus werd een bouwput uitgegraven in functie van de aanleg van een kelder. De aanzet van de muren gebeurden in iets diepere funderingssleuven (S315, S316). In deze sleuven werd voornamelijk bouwpuin aangetroffen. Wellicht gaat het over puin dat na afbraak in de sleuven is achterbleef, en niet om puin waarop het muurwerk is opgetrokken. Op één locatie werden wel nog enkele volledige bakstenen aangetroffen (S579), (23x10x5cm). Gezien de specifieke ligging van resterende bakstenen ten opzichte van de funderingssleuven, en hun onderling verband (met de strekken tegen elkaar), kan het om een laatste trede van een trap gaan. Evengoed gaat het om de eerste laag van de fundering van een tussenmuur.
- Er rest zo goed als niks van de gebruiksfase (het gebouw zelf). Gezien de diepte van de bouwput wordt aangenomen dat hier een kelder aanwezig was, echter kon niet worden achterhaald op welk niveau de keldervloer was gelegen.
- Na enige tijd werd het gebouw volledig afgebroken. Daarbij werden ook de keldermuren gerecupereerd. Dit is zichtbaar in P404. Het uitbraakspoor is daarbij breder dan het oorspronkelijke gebouw. Mogelijke gebeurde de uitbraak in functie van het bouwen van een nieuwe woning die zichtbaar is op oude stadsfoto's. Dit gebouw kan in de 18de/19de eeuw worden gedateerd basis van de bouwstijl die op de foto zichtbaar is.
- De uitbraak sleuf werd opnieuw gedicht met een deel van het puin van het gebouw, maar aangezien er ook puin aanwezig is van rode baksteen, werd ook ander puin gehanteerd.

De uitbraaksporen van de funderingen in rode baksteen waren slechts 30 tot 40cm diep bewaard. Dit was zichtbaar in profiel P408.

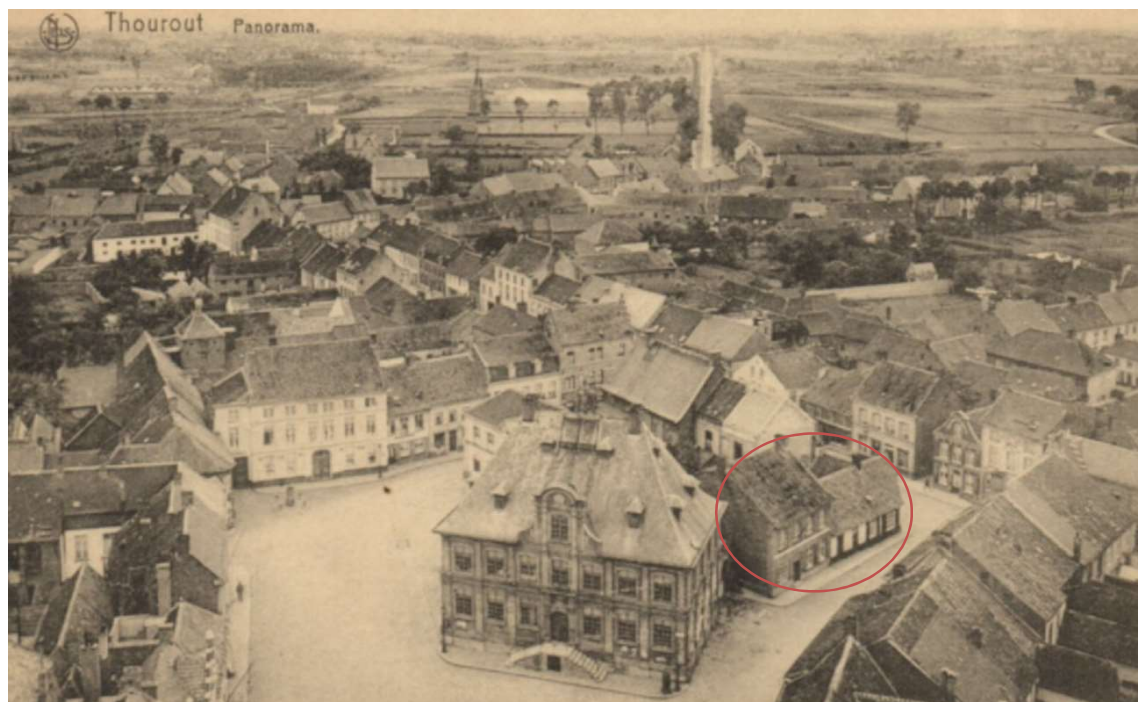
2.10.2 Interpretatie

De begrenzing van het puinspoor en de funderingen komt geheel overeen met de rooilijn van de 19de-eeuwse huizen. Dit is duidelijk zichtbaar wanneer het opmetingsplan met de archeologische resten wordt geprojecteerd op de Atlas der Buurtwegen. Op een oude foto van het centrum van Torhout zijn op deze locaties twee huisjes aanwezig: één met twee bouwlagen, en één met slechts de gelijkvloerse verdieping. De twee aangetroffen verschillende structuren komen exact overeen met deze huizen. De fundering in rode baksteen diende slechts een gebouw met één bouwlaag te ondersteunen, wat de ondiepe fundering kan verklaren. Het puinspoor komt geheel overeen met de locatie van het huis met twee bouwlagen. Op de foto gaat het om een gebouw in donkere baksteen waarbij wordt aangenomen dat het om rode baksteen gaat.

Op deze locatie wezen zowel het bouwpuin als een rij bakstenen dat hier ooit een volume in gele baksteen heeft gestaan. Gezien de aanwijzingen van een diepere bouwput, wordt uitgegaan van de aanwezigheid van een kelder. Het is moeilijk te achterhalen wanneer de bouw in gele bakstenen zich voltrok. Gezien de datering van de leeflagen, en de jongere resten, is slechts een algemene datering tussen de 15de en 18de eeuw mogelijk.

Figuur 48. Projectie van de funderingsresten en uitbraaksporen op de stadsontwikkelingskaart van 1854, gebaseerd op het primitief kadaster van 1834 (bron: KBR & AGIV, 2010).

Figuur 49. Zicht op het Vrijetijdschuis met daarachter het voormalige bouwblok. Rechts zijn twee woningen aanwezig. De restanten die zijn teruggevonden in werkput 4 kunnen gelinkt worden met deze huisjes. (Datum opname onbekend. Bron: www.delcampe.net)

Figuur 50. Projectie van de funderingsresten en uitbraaksporen op de stadsontwikkelingskaart van 1854, gebaseerd op het primitief kadaster van 1834 (bron: KBR & AGIV, 2010).

3 RESULTATEN VAN PROEFPUT 4

3.1 INLEIDING

In februari 2021 zijn 5 proefputten gezet om een inschatting te maken van het archeologisch potentieel zodat de duur en het financiële aspect van een opgraving kon worden ingeschat.

De resultaten van proefput 4 waren veelbelovend. De gegevens worden daarom mee opgenomen in dit eindverslag. Daarbij werden tekst en afbeeldingen zo goed als in hun geheel overgenomen.¹⁰ Hierbij verwijzen alle vermelde spoornummers, vondstnummers en profielen naar deze die zijn gehanteerd tijdens het vooronderzoek.

Figuur 51. Combinatie van proefput 4 (vlak 1 en profielen, centraal op de figuur) met de sporen die tijdens de opgraving zijn geregistreerd (vlak 1).

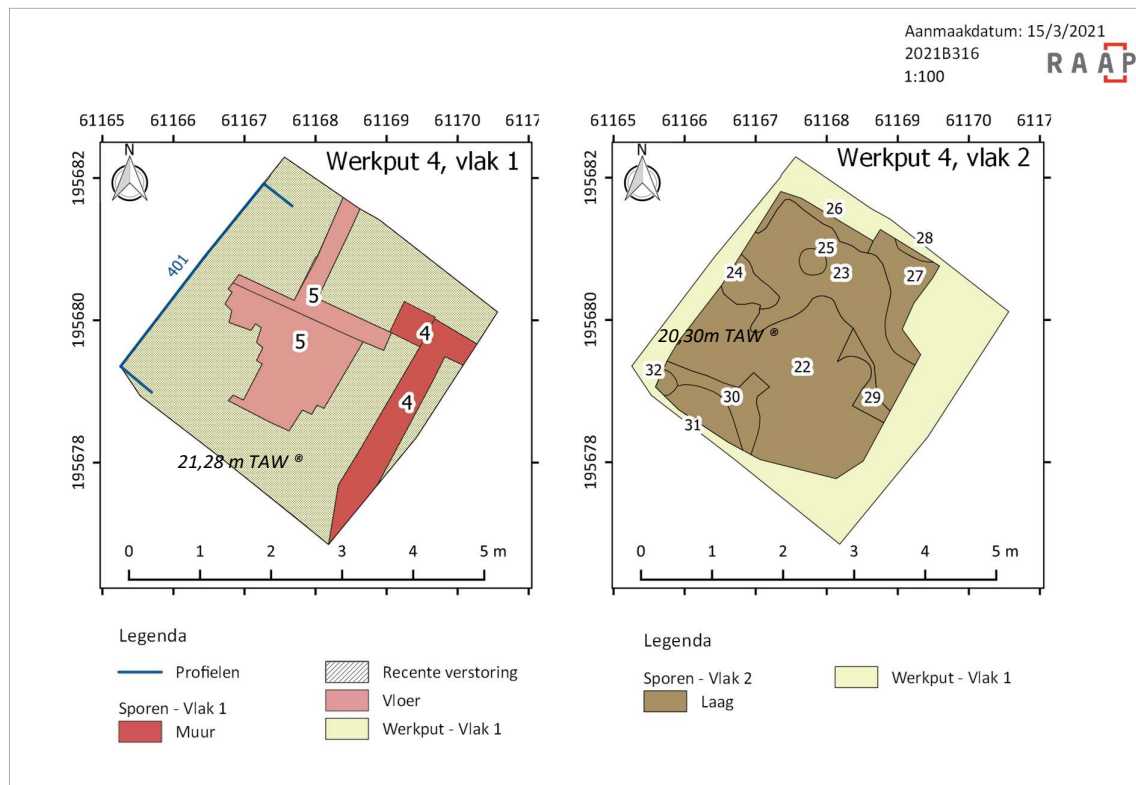
3.2 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN IN PROEFPUT 4

Proefput 4 werd in drie vlakken onderzocht. Het eerste vlak in deze werkput werd aangelegd op een niveau van ca. 21,3m TAW.¹¹ Er werden twee spoornummers uitgedeeld. In eerste instantie gaat het om de restanten van metselwerk in gele baksteen (S5): een vloerniveau en twee haakse muren werden onder hetzelfde nummer benoemd. Het vloerniveau werd tijdens het vooronderzoek nog geïnterpreteerd als straatniveau. Verder werd er ook muurwerk in rode baksteen en bastaardmortel (S4) waargenomen.

¹⁰ De Mulder & Vanholme, 2021

¹¹ WP4, vlak 1 = ca. 21m TAW ; WP6, vlak 1=ca. 21,3m TAW

Voor de aanleg van vlak 2 werd vanaf vlak 1 ca. 1m verdiept, tot ca. 20,35m TAW. Hierin werden voornamelijk grijze lagen aangetroffen (lichte zandleem) met weinig bouwpuin. Nadat dit vlak werd aangelegd en geregistreerd, zijn er ook twee profielen (P401 en P402) opgetekend.

Figuur 52. Proefput 4 – vlak 1 en 2: Algemeen sporenplan, met weergave van de coupes en profielen. (De Mulder & Vanholme, 2021).

Figuur 53. Zicht op een deel van een vloer en muurwerk in gele baksteen in proefput 4, vlak 1. (De Mulder & Vanholme, 2021).

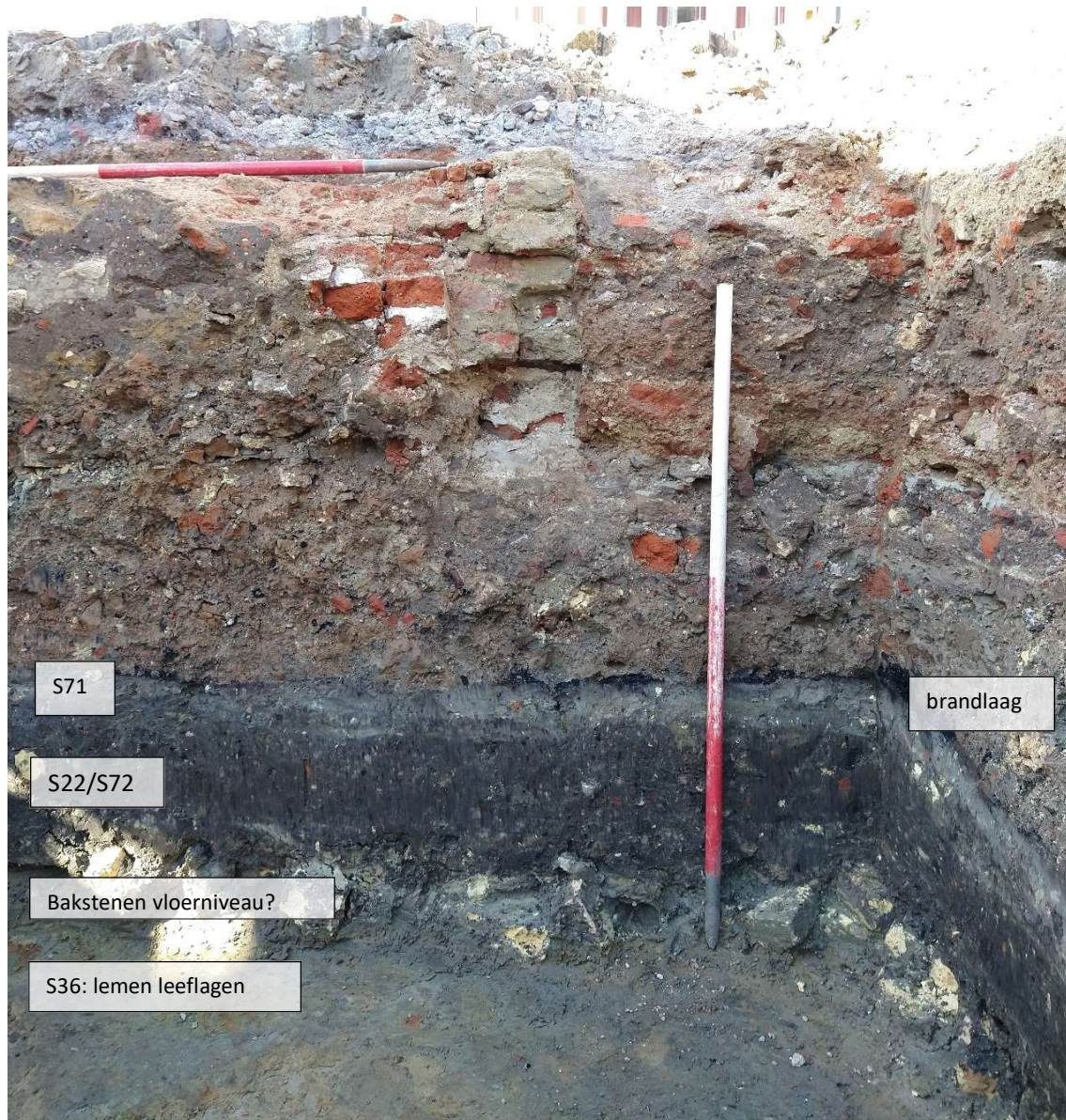
Figuur 54: Overzichtsfoto van proefput 4, vlak 2. Onder een puinig pakket werden lagen zandige leem aangetroffen met wat bouwpuin. In de achterwand is deel van een muur in gele baksteen zichtbaar (S5/S86). (De Mulder & Vanholme, 2021).

Figuur 55. Proefput 4, vlak 3 en profiel 402. Muur S68, met detail van de bepleistering. S36 is de laag met de leefniveaus met mogelijk zichtbaar in het profiel de bevloering in geelbeige baksteen. (De Mulder & Vanholme, 2021).

Onder het vloertje in baksteen bevond er zich een zeer puinig ophogings- of nivelleringspakket, waarin ook nog wat muurwerk zichtbaar was en waarbinnen verschillende puinlagen konden onderscheiden worden.

In het noordprofiel (P402) werd nog het zuidelijke uiteinde van een noord-zuidgeoriënteerde muur zichtbaar (S86, in vlak geregistreerd als S5), opgebouwd in gele baksteen en sterk zandige kalkmortel. Op de westzijde van deze muur werden afwerkingslagen aangetroffen, wat doet vermoeden dat de binnenruimte zich ten westen van deze muur situeerde.

Figuur 56: Detailfoto van profiel P401 na de aanleg van vlak 3: leeflaag S36 met mogelijk baksteen vloerniveau, 'brandlaag' S70/S26, donkergrijze laag S22/S72 en lichtgrijze laag S71.

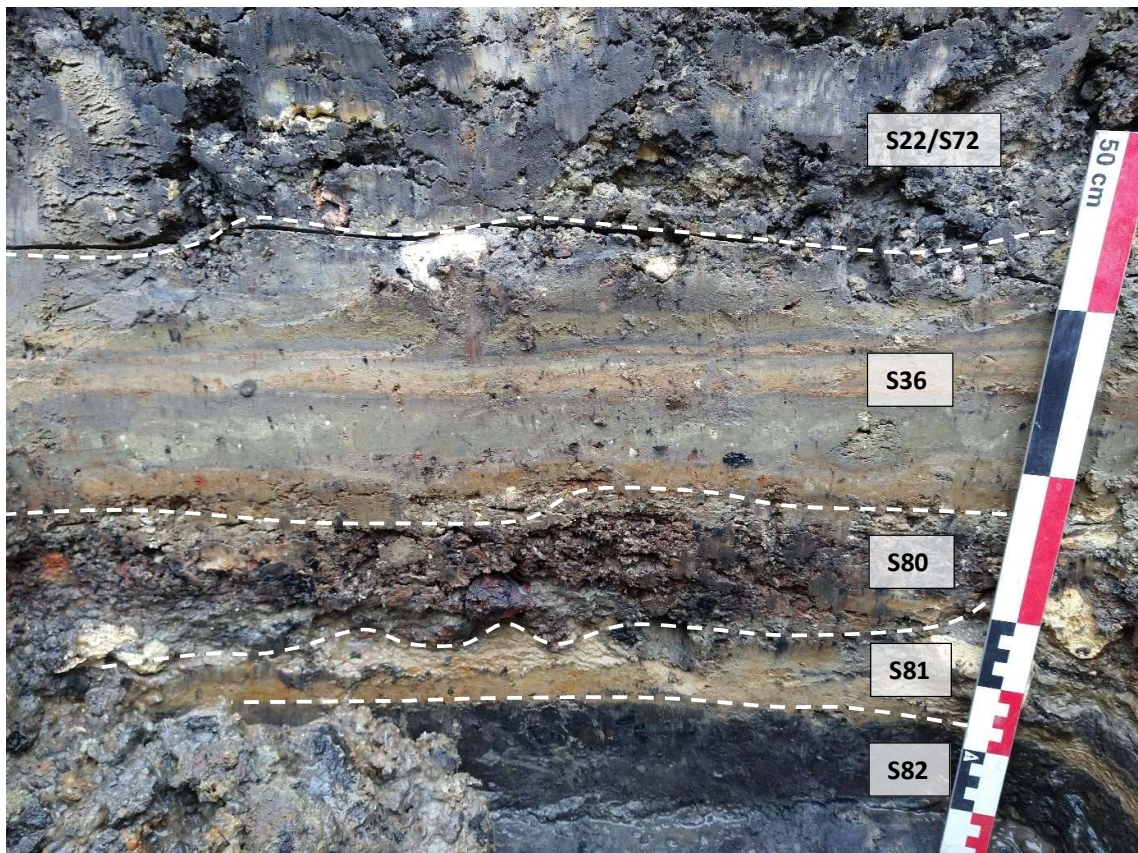
Algemeen was er onder de puinlaag een dunne zwarte houtskoolrijke lens aanwezig (S71), gelegen op een lichtgrijze, lichtzandlemige laag (S22/S72). In deze laag werd een 'dubbel mijt' (d.i. een munt) aangetroffen die dateert uit de periode 1419-1467 (V16).

Daaronder bevond er zich een vrij compact homogeen dikker pakket met weinig bouwpuin. Deze was gelegen op een laag waarin grote brokken gele baksteen waren gelegen (ca. 19.65m TAW). Mogelijk ging het om restanten van een uitgebroken vloerniveau. Dit baksteenpuin bevond zich op een sterk gelaagd pakket dat tijdens het vooronderzoek als een opeenvolging van leeflaagjes werd geïnterpreteerd. Helemaal onderaan het profiel werd opnieuw een donker homogeen pakket aangesneden.

Door middel van twee boringen werd de moederbodem bereikt tussen 19,65 en 19,3m TAW.

Figuur 57. Profiel 401, proefput 4, profiel 401, met aanduiding van de verschillende lagen.

Figuur 58. Detail van een plaatselijke verdieping tegen profiel 401. Deze als leeflaagjes geïnterpreteerde lensje verschillen van de leeflagen zoals ze op andere locatie tijdens de opgraving zijn aangetroffen. Het gaat om jongere vloerniveaus of vlijlagen, wellicht gelegen in een voormalige kelder.

3.3 RELATIE TOT DE OPGRAVING

De resten van de muur in gele baksteen (S86) had eenzelfde oriëntatie als het puinspoor en de resten van de fundering in werkput 4. Beide sporen lagen op 5m van elkaar. Deze resten kunnen vermoedelijk allemaal in relatie worden gebracht met een uitgebroken kelder. De vloer in gele baksten in het eerste vlak behoorden wellicht tot een ander bouwphase, aangezien deze op de puinige keldervulling was gelegen.

Over het brandlaagje onder het puinge vulling kan discussie zijn over de interpretatie ervan. Dit laagje bevond zich onder een puinpakket dat gelinkt wordt met de afbraak van een kelder en werd tijdens het vooronderzoek gelinkt aan een stadsbrand. Het is de vraag of een brand impact kan hebben tot in een kelder. Op basis van de data van het vooronderzoek is het echter niet mogelijk om de aanwezigheid van dit laagje te verklaren.

De laag met grove brokken gele baksteen lijkt te wijzen op een uitgebroken vloer. Aangezien deze onder de keldermuur in gele baksteen doorliep, moet het om een oudere bouwphase gaan.

De zogenoemde leeflaagjes die tijdens het vooronderzoek zijn aangetroffen verschillen geheel qua kleur met deze die tijdens de opgraving zijn waargenomen. Zowel in als onder deze laagjes werd kalkmortel en fijn puinbouw waargenomen. Deze resten zijn kunnen gedateerd worden vanaf de late middeleeuwen of zijn jonger. Hierdoor zijn ze ook jonger dan de vloerniveaus die in werkput 4 zijn aangetroffen en eerder in de 12de, overgang 13de eeuw worden gedateerd. Het is ook niet zeker of het vloerniveautjes betreft. Evengoed zijn het vlijlaagjes die werden aangelegd als basis van een vloer in baksteen of tegels.

Enkel het onderste homogene donkergrijze pakket kan een restant zijn van de middeleeuwse lagen zoals ze op heel wat plaatsen tijdens het archeologisch onderzoek zijn aangetroffen.

De natuurlijke bodem werd in werkput 4 waargenomen op 19,55m TAW. In de proefput 4 is dit 19,65m en 19,30m+TAW. Globaal gezien lijkt het antropogeen pakket op deze locatie vrij egaal te lopen.

4 ALGEMENE INTERPRETATIE

Het merendeel van de sporen in deze werkput kunnen worden gedateerd in de volle en late middeleeuwen, vanaf het 2de kwart van de 12de en 13de eeuw. De datering gebeurde voornamelijk op basis van de vondsten van relatief weinig en sterk gefragmenteerde stukjes aardewerk. In dat opzicht was het niet mogelijk om de lagen fijner te dateren. Eén dendrochronologische datering op een balk van een gebouw gaf datering in 1105 als ondergrens van het kapinterval (en is dus jonger). Op basis van de stratigrafische gegevens kon echter wel een bepaalde evolutie worden waargenomen.

De oudste antropogene lagen bevonden zich op een diepte van 2 m onder het straatniveau. Ze werden niet over de volledige werkput onderzocht, daar ze zich lager dan de onderzoeksdiepte bevonden. Hun scherpe aflijning ten opzichte van de C-horizont duiden op afspoeling van de natuurlijke bodem (er zijn geen aanwijzingen van een B of A-horizont). Deze laag kan mogelijk in relatie worden gebracht met een eerste fase van meer intensievere bewoning. In werkput 10 werd een gelijkaardige laag beschreven als een in cultuur gebrachte A-horizont, gezien de vele boompollen die erin aanwezig waren. Of dit hier ook het geval is kan echter niet worden aangetoond. Bovenop dit oudste pakket werden gelijkaardige homogene lagen aangetroffen. Ze wijzen mogelijk op intensieve ophoging en nivellering.

Doorheen deze oudste lagen werd een paalkuil aangetroffen met een bewaarde houten paal en opgevuld met de uitgegraven grond. Deze balk was nog goed bewaard. Het éne spoor wordt in relatie gebracht met een houtbouw die hier heeft gestaan. De richting van de kuil en de balk gaven ook een indicatie van de richting van dat gebouw in vakwerk, namelijk noordoost-zuidwest. Dit is parallel met de middeleeuwse weg die er langs liep. Er is een sterk vermoeden dat het een woonhuis betreft. Gelijkaardige sporen zijn ook in werkput 3 aangetroffen. De kans dat er nog paalsporen zijn bewaard in deze zone is heel groot. Echter bevinden ze zich eveneens onder de verstoringsdiepte, zodat daar geen verder onderzoek naar gebeurde.

De houtbouw op basis van verticale dragers in paalkuilen kende wellicht opvolging door houtbouw op liggers. Dit kan niet worden aangetoond op basis van harde archeologisch data. Er werden wel tal van fijne leeflaagjes aangetroffen die als vloerniveaus worden geïnterpreteerd. Het gaat om een pakket van meer dan 30 cm bestaande uit een reeks van loop-/leefniveaus, afgewisseld met dikkere ophogings- en niveleringslagen die steeds de basis vormden voor een nieuw loopniveau. Ze kwamen voornamelijk voor in het zuidoostelijke deel van de werkput. Ook de restanten van een haard (enkele gefragmenteerde tegels en een intensief verhitte laag) kunnen tot deze fase gerekend worden. Zowel de vloerniveaus als de haard wijzen op de aanwezigheid van gebouwen. Hierbij is er een duidelijke kentering in de bouwwijze die reeds in andere steden werd waargenomen: Daar waar in de 12de eeuw nog paalkuilen werden gegraven om de dragers rechtop in te plaatsen, gaat met over in een constructie met zware liggers die archeologisch nauwelijks, en meestal geen, resten in de bodem achterlaten. Mogelijk werden ze ook vaker gerecupereerd waardoor ze zelden worden teruggevonden.¹²

De grens tot waar deze vloerniveaus liep, en daarmee ook de grens van de huizen, kon min of meer worden bepaald. Op die manier kan de middeleeuwse rooilijn worden gereconstrueerd. Deze lag niet toevallig parallel aan de middeleeuwse weg. Bijkomend lijkt de oriëntatie van de oudere huizen met verticalen dragers, en in uitbreiding ook de grens van het huis, identiek te zijn aan de grens van de houtbouw op liggers. Dit betekent dat de successieve gebouwen vanaf de 12de eeuw, en doorlopend tot de 13de eeuw – de periode waarin de houtbouw op liggers wordt gedateerd – eenzelfde rooilijn behielden.

Aansluitend hieraan kan worden opgemerkt dat de funderingen uit de postmiddeleeuwen zich nog steeds op dezelfde plaats bevonden! Dit betekent dat op deze locatie van de markt over een periode van ca. 700 jaar (ca. 1125 tot 2de helft 20ste eeuw¹³) huizen zich langsheen eenzelfde rooilijn bevonden.

Deze rooilijn bevond zich op 11 m van de rooilijn aan de overkant van de huidige straat (ter hoogte van de huidige huisnummers 3 en 4). Binnen deze breedte was een straat gelegen met een breedte van ca. 6 m, geflankeerd door twee grachten. Tussen deze grachten en de huizen was er enige ruimte, die in de bovenstaande beschrijvingen benoemd werd als 'voorert', al moet dit erg beperkt zijn geweest.

¹² In 2023 werden in Antwerpen aan de kaai heel wat restanten van houten huizen aangetroffen, voornamelijk uit de vroege en volle middeleeuwen. Tijdens het uitwerken van dit rapport werd er in Gent, in de Drabstraat vier houten liggers gevonden. Een duidelijke aanwijzing van deze bouwwijze.

¹³ Het laatste huis van deze bouwblok wordt afgebroken in 1986. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/87451>

Archeologisch werd in deze strook een dik donker pakket waargenomen waar nauwelijks onderscheid in lagen kon worden gemaakt. Het lijkt er dus sterk op dat met het ophogen van het wegdek en de vloerniveaus ook deze tussenstrook steeds hoger kwam te liggen.

Onderin de zone van het ‘voorerv’ was een sterk organische laag aanwezig waar heel wat hout en klein afval werd waargenomen. Op dezelfde TAW-hoogte werd een gelijkaardig pakket ter hoogte van de straat geregistreerd. Dit doet vermoeden dat het dezelfde laag betreft: een afvallaag die over de volledige breedte tussen de rooilijnen van de huizen kwam te liggen. Naar absolute chronologie moet dit gegeven verder worden onderzocht. In werkput 4 wordt deze laag in het begin van de 12de eeuw gedateerd, terwijl deze onderste laag van de straat ook in de 11de eeuw kan zijn ontstaan.¹⁴

Aanwijzingen van meerfasige greppels tussen de weg en de huizen, zoals ze ook tijdens het onderzoek van de middeleeuwse straten zijn waargenomen (deel V, werkputten 2, 10, 13, 24 en 25), zijn er niet. Slechts één duidelijk, diep uitgegraven gracht was aanwezig. Deze liep parallel met de straat en de vermoede rooilijn. Mogelijk is het gebrek aan ruimte tussen de straat en de huizen de reden waarom de gracht steeds op dezelfde plaats werd heruitgegraven. De gracht verschilt qua diepte en vulling enigszins van alle andere onderzochte greppels. Het onderzoek van de micro- en macroresten wijzen op de aanwezigheid van gebruiksplanten (in kleinere hoeveelheden), relatief veel boompollen, en opmerkelijk duidelijke aanwijzingen van heideturf. Zowel de kleur van de vulling als deze gegevens zijn wellicht te wijten aan de ligging nabij de bewoning. Eigenaardig daarbij is dat er geen grote concentratie afval is in aangetroffen. De aanwezigheid van bewoning verklaart ook waarom hier de gracht sterk gelaagd was en een heterogene vulling kende, in tegenstelling tot de grachten in bijvoorbeeld de Zuidstraat. De gracht bleek niet voorbij de zuidelijke sleufwand van de werkput te lopen, mogelijk was dit wel het geval op een dieper niveau. De gracht werd niet in zijn geheel onderzocht, alweer omwille van de beperkte verstoringsdiepte op deze plaats. De vondsten wijzen op de een vulling in de 12de-13de eeuw.

Uit een jongere periode dateerden de resten van een kelder. Deze was doorheen de middeleeuwse lagen uitgegraven en opgetrokken in gele baksteen, af te leiden uit het bouwpuin onderaan de vulling en een restantje van metselwerk. Een meer exacte datering dan tussen de 15de en 18de eeuw is daarbij niet mogelijk. Op basis van de resultaten van de proefput ten oosten van werkput 4 lijkt deze jongere bewoningsfase vrij complex. Zo zijn er aanwijzingen dat een grotere en diepere uitgegraven kelder ‘vervangen’ werd door een kleinere kelder, eveneens opgebouwd met gele baksteen. De zone waarin het onderzoek plaatsvond was echter te klein, en de diepte te beperkt, om hierover een duidelijk beeld te krijgen. Zoals hierboven reeds werd aangehaald werd echter wél duidelijk dat de rooilijn van dit bouwblok tot in de 19de eeuw onveranderd bleef.

¹⁴ Zie deel WP 2 en 10: zowel de ¹⁴C-dateringen als het metaal dateert de straat-fases in de 11de en 12de eeuw. Het aardewerk wijst echter op de 12de-13de eeuw.

5 BIBLIOGRAFIE

van Daalen, S. (2025) *Torhout - Stadskernvernieuwing Dendrochronologisch onderzoek*. Vn Daalen Dendrochronologie 24.083. Wijhe: Van Daalen Dendrochronologie, p. 8.

De Groote, K. (2008) Algemene evolutie van het aardewerk in de onderzoeksregio, in *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw). Deel 1*. VIOE, pp. 389–410.

De Mulder, J. & Vanholme, N. (2021) *Nota Stadskernvernieuwing te Torhout. Proefputten*. RAAP België – Rapport 669.

Van Haaster, H. (2007) *Archeobotanisch onderzoek aan enkele grondmonsters van een middeleeuwse vindplaats bij Schoondijke (gem. Sluis)*. 321. Zaandam: BIAAX Consult.

AGIV (2025) Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB). Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/7c823055-7bbf-4d62-b55e-f85c30d53162>.

KBR & AGIV (2010) Koninklijke Bibliotheek van België & Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Ferraris kaart – Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, 1771-1778. agentschap Informatie Vlaanderen. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be>.